

Allars Apsītis

**KAPITĀLA APVIENOŠANA
ROMIEŠU TIESĪBĀS UN TO IETEKME
UZ MŪSDIENU LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBU INSTITŪTIEM**

Promocijas darba kopsavilkums
tiesību doktora zinātniskā grāda iegūšanai
Specialitāte – juridiskās zinātnes
Apakšnozare – civiltiesības

Rīga, 2015

Allars Apsītis

KAPITĀLA APVIENOŠANA ROMIEŠU
TIESĪBĀS UN TO IETEKME UZ
MŪSDIENU LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBU INSTITŪTIEM

Promocijas darba kopsavilkums
tiesību doktora zinātniskā grāda iegūšanai

Specialitāte – juridiskās zinātnes

Apakšnozare – civiltiesības

Rīga, 2015

Promocijas darbs izstrādāts: Rīgas Stradiņa universitātē

Darba zinātniskais vadītājs:

Dr. habil. iur., profesors **Osvalds Joksts**,
Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

Oficiālie recenzenti:

Dr. iur. asociētā profesore **Ingrīda Veikša**,
Biznesa augstskola "Turība", Latvija

Dr. iur. asociētais profesors **Ivars Kronis**,
Baltijas Starptautiskā akadēmija, Latvija

Dr. iur. **Anatolijs Kriviņš**,
Daugavpils pilsētas dome

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2015. gada 18. augustā plkst.
12.00 Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās zinātnes promocijas
padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā.

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un RSU mājas lapā:
www.rsu.lv

Promocijas padomes sekretāre:

Dr. iur. profesore **Sandra Kaija**

SATURS

KOPSAVILKUMĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI	4
1. DARBA VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS	6
1.1. Tēmas aktualitāte un zinātniskā novitāte	6
1.2. Pētnieciskie jautājumi	7
1.3. Pētījuma mērķis un uzdevumi	8
1.4. Pētījuma teorētiskā un empīriskā bāze	9
1.5. Izmantotās zinātniski pētnieciskās metodes	10
1.6. Rezultātu aprobācija	11
1.7. Promocijas darba struktūra un apjoms	12
2. GALVENIE PĒTĪJUMA REZULTĀTI	13
2.1. Kapitāla apvienošanas tiesiskais regulējums romiešu tiesību avotos	13
2.2. Romiešu legālo ideju ietekme mūsdienu Latvijas Republikas materiālo un procesuālo tiesību normās	24
NOBEIGUMS	32
KOPSAVILKUMAM IZMANTOTĀ LITERATŪRA	46

KOPSAVILKUMĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

AD – norāde uz gadu mūsu ērā.

AS – “akciju sabiedrība”.

BNL – norāde uz **Biedrību un nodibinājumu likumu** (Latvijas Republikas likums, pieņemts 2003. gada 30.oktobrī).

C – norāde uz romiešu tiesību pirmavotu no **Justiniāna kodifikācijas** daļas *Codex Iustinianus* (534.AD).

CIL – norāde uz materiālu no *Corpus Inscriptionum Latinarum* – Berlīnes – Brandenburgas Zinātņu akadēmijas uzturētā **Latīņu** (sienu) **uzrakstu krājuma** (cil.bbaw.de).

CL – norāde uz **Civillikumu** (Latvijas Republikas likums, pieņemts 1937.gada 28.janvārī).

CPL – norāde uz **Civilprocesa likumu** (Latvijas Republikas likums, pieņemts 1998. gada 14. oktobrī).

D – norāde uz romiešu tiesību pirmavotu no **Justiniāna kodifikācijas** daļas *Digesta seu Pandectae* (533.AD).

g. – „gads”.

Gaius, inst. – norāde uz romiešu tiesību pirmavotu no **Gaja Institūcijām** (ap 161.AD).

gs. – „gadsimts”.

gs. m.ē. – norāde uz gadsimtu mūsu ērā.

gs. p.K. – norāde uz gadsimtu pirms mūsu ēras.

I – norāde uz romiešu tiesību pirmavotu no **Justiniāna kodifikācijas** daļas *Institutiones sive elementa* (533.AD, vairāk – skatīt otro nodaļu).

KL – norāde uz **Krimināllikumu** (Latvijas Republikas likums, pieņemts 1998.gada 17.jūnijā)

KoL – norāde uz **Komerclikumu** (Latvijas Republikas likums, pieņemts 2000.gada 13.aprīlī).

KPL – norāde uz **Kriminālprocesa likumu** (Latvijas Republikas likums, pieņemts 2005.gada 21.aprīlī).

KS – “komandītsabiedrība”.

lat. – norāde uz tekstu latīņu valodā.

lpp. – “lapa/lappuse”.

LR – “Latvijas Republika”

piem. – “piemēram”.

p.K. – norāde uz gadu pirms mūsu ēras.

PS – “pilnsabiedrība”.

SIA – “sabiedrība ar ierobežotu atbildību”.

sk. – “skatīt”.

t.s. – „tā sauktais(ā)”.

t.sk. – „tai skaitā”.

turpm. – “turpmākie”
u.tml. – “un tamlīdzīgi”.
utt. – “un tā tālāk”.
u.c. – “un citi”.
vs – “salīdzinājumā ar”.
& – „un”.

1.DARBA VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

1.1. Tēmas aktualitāte un zinātniskā novitāte

Jebkurā zināmu ekonomiskās attīstības pakāpi sasniegušā sabiedrībā kļūst **aktuāls** jautājums par atsevišķu personu rīcībā esošo kapitālu apvienošanu nolūkā gūt un attiecīgi sadalīt iegūto peļņu vai pārvaldīt resursus. Saimniekošanas subjekti mēdz apvienot finanšu resursus, ražošanas līdzekļus, zināšanas un specifiskās prasmes kārtot darījumus, šādi sadalot ar saimniecisko darbību saistītos riskus un kopīgās saimniekošanas rezultātā iegūto peļņu vai ciestos zaudējumus. Turklāt, iespējams dažāds kopīgā pasākuma dalībnieku funkciju sadalījums – vieni var tieši iesaistīties darījumu kārtošānā, citi tikai ieguldīt līdzekļus, bet saimnieciskajā darbībā nepiedalīties.

Apvienošanās vajadzību nosaka galvenokārt tās sniegtās tiesiski ekonomiskās priekšrocības – apvienojoties, pušu rīcībā ir vairāk resursu, tādējādi tās var atļauties investēt vairāk līdzekļu ražošanas, produkta realizācijas vai pakalpojumu sniegšanas tehnoloģijās. Iespējama specializācija katra dalībnieka specifisko prasmju ietvaros. Atsevišķie dalībnieki var uzņemties atbildību par atsevišķām darbības sfērām – ražošanu, realizāciju, administrēšanu u.c. Pieaugot potenciālā nodrošinājuma vērtībai, palielinās darījumu partneru un kredīdevēju interese un uzticēšanās. Samazinoties aizdevēju riskiem, iespējama vienošanās par zemākām aizdevuma procentu likmēm un plašāka aizdevēju loka piesaiste. Parādās iespēja iepirkt nepieciešamās izejvielas, materiālus vai realizācijai paredzētās preces lielākos daudzumos, šādi iegūstot tās par zemākām cenām – lielam pasūtītājam vieglāk vienoties ar piegādātāju par piegādes nosacījumiem un kvalitātes kritērijiem u.c.

Tādējādi, apvienojot spēkus, saimniekošanas subjekti var optimizēt tiem pieejamo ierobežoto ekonomisko resursu apsaimniekošanu, gūstot būtiskas priekšrocības konkurencē ar saimniekotājiem, kuru rīcībā esošo resursu kopējais apjoms ir attiecīgi mazāks.

Ekonomisko resursu apvienošana, līdzīgi kā jebkura cita vairāku iesaistītu pušu saskaņota darbība, būtu haotiska un visai grūti realizējama, ja vien nepastāvētu noteikumi, kas minēto procesu regulē. Šādus noteikumus parasti veido vairāku mijiedarbībā esošu elementu kopums – gan valsts varas izdoti normatīvie akti, gan sabiedrības reliģiskajos un ētiskajos principos balstīti uzvedības nosacījumi, gan divu iepriekšējo elementu saistošajā ietekmē tapušas pašu procesa dalībnieku izstrādātas un savstarpēji akceptētas vairāk vai mazāk formalizētas vienošanās. Visi trīs elementi atzīstami par vienlīdz nozīmīgiem, tomēr nevaram noliegt valsts varas dotās normatīvās bāzes noteicošo lomu.

Augstākminētais pilnā mērā attiecināms arī uz Seno Romu un tās tautsaimniecību. Kā zināms, senromiešu civilizācijas ietvaros tika izveidota visai sarežģīta un ļoti veiksmīga tiesiskā bāze lielas un tam laikam augsti attīstītas impērijas sekmīgai funkcionēšanai. Spriežot pēc mūsdienu pētniekam pieejamās romiešu tiesību pirmavotu informācijas, arī romiešu rīcībā esošo ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanas un kopējas apsaimniekošanas kārtība bijusi visai komplicēti un detalizēti regulēta.

Tāpat nepieciešams norādīt, ka, romiešu radītie tiesiskie principi, īpaši privāto jeb civiltiesību jomā, ir izradījušies tik veiksmīgi, ka joprojām atrodas Rietumu un nu jau arī visas globalizētās pasaules privāto tiesību pamatā. Vietām šī ietekme ir tiešāka – kontinentālajā Eiropā un tās valstu bijušajās kolonijās pastāvošā t.s. Romāņu – Ģermāņu jeb Kontinentālas Eiropas tiesību sistēma, vietām vairāk pastarpināta – Anglijā un Velsā, ASV un lielākajā daļā bijušo britu koloniju izplatītā Anglosakšu jeb Vispārējo tiesību sistēma. Mūsdienu Latvija, kā zināms, pieder Kontinentālās Eiropas tiesību sistēmai un seno romiešu iedibinātie principi, tiesību normu recepcijas un vēsturiskās attīstības gaitā pārņemti arī Latvijas Republikas normatīvajos aktos. Tā, mūsu 1937.g. Civillikumā redzama visai tieša romiešu privāttiesību ietekme. Varam pat apgalvot, ka ar romiešu privāttiesību pamatprincipiem neiepazīstinātam un nesagatavotam interesentam Latvijas Civillikums varētu likties grūti saprotams un sarežģīti uztverams. Romiešu aizsākto tiesisko tradīciju ietekme vērojama arī citām tiesību nozarēm piederīgajās materiālo un procesuālo tiesību normās, kas daudz labāk aptveramas apzinoties un izprotot tajās ietvertos tiesisko ideju romiskos pirmsākumus.

Tādējādi, autors uzskata par savu pienākumu veicināt romiešu tiesību pirmavotu padziļinātu izpēti, īpaši jautājumā par ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanas un kopējas apsaimniekošanas kārtības tiesisko regulējumu un romiešu juridisko principu ietekmi uz moderno, Latvijas Republikas tiesībās ietvertu, tiesisko institūtu attīstību.

Pētījuma tēmas izvēli noteica arī autora iepriekšējā darba pieredze un specifiskās zinātniskās intereses, docējot studijuursos „Romiešu civiltiesības” un „Komerctiesības” vairāk kā 10 gadu garumā.

Bez tam, saskaņā ar autora rīcībā esošo informāciju, Latvijas pētnieki apskatāmo tēmu šādā griezumā **nav** īpaši **pētījuši**, ar publikācijām latviešu valodā autoram saskarties nav nācies. Tādējādi, pētījums varētu dot zināmu ieguldījumu nacionālās tiesību zinātnes attīstībā.

1.2. Pētnieciskie jautājumi

Pētījuma ietvaros autors izvirzījis sekojošus **pētnieciskos jautājumus**:

1. Vai romiešu tiesību avotos atrodams visaptverošs un komplicēts, sabiedrības tautsaimniecisko vajadzību noteikts un visai augstā ekonomiskās

attīstības līmeņa nodrošināts, indivīdu rīcībā esošo ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanas un kopējas apsaimniekošanas kārtības tiesiskais regulējums?

2. Vai romiešu iedibināto legālo ideju ietekme atspoguļojas dažādām tiesību nozarēm piederīgās mūsdienu Latvijas Republikas materiālo un procesuālo tiesību normās?

1.3. Pētījuma mērķis un uzdevumi

Pētījuma mērķis - izpētīt un izanalizēt romiešu tiesību pirmavotos atrodamo informāciju attiecībā uz ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanas un kopējas apsaimniekošanas kārtības tiesisko reglamentāciju, vienlaicīgi analizējot minētā regulējuma idejisko ietekmi uz mūsdienu Latvijas Republikas tiesību institūtiem.

Pētījuma mērķa sasniegšanai noteikti sekojoši **uzdevumi** - veikt:

1) ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanu un kopējas apsaimniekošanas kārtību reglamentējošo romiešu tiesību aktu attīstības ekonomisko priekšnoteikumu izvērtējumu;

2) ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanu un kopējas apsaimniekošanas kārtību reglamentējošo romiešu tiesību pirmavotu identifikāciju un apkopošanu;

3) romiešu sabiedrības jeb sabiedrības līguma (*societa* – lat.) izveides un funkcionēšanas vispārējo principu tiesiskās reglamentācijas analīzi;

4) tiesiskās reglamentācijas analīzi attiecībā uz romiešu sabiedrības mantas legālo statusu, mantas ieguldīšanas, apsaimniekošanas un atsavināšanas kārtību;

5) romiešu sabiedrības (*societa* – lat.) peļņas sadales, zaudējumu segšanas un biedru taisīto izdevumu kompensācijas kārtības tiesiskās reglamentācijas analīzi;

6) romiešu sabiedrības (*societa* – lat.) tiesiskā statusa, pārstāvības un atbildības par saistībām normatīvā regulējuma analīzi;

7) romiešu sabiedrības (*societa* – lat.) biedru tiesiski ekonomiskā statusa, savstarpējo attiecību un biedru sastāva maiņas juridiskās reglamentācijas analīzi;

8) reglamentācijas analīzi attiecībā uz romiešu sabiedrības (*societa* – lat.), romiešu laulības, mantošanas un arogācijas institūtu tiesisko mijiedarbību;

9) tiesiskā regulējuma analīzi attiecībā uz romiešu sabiedrības (*societa* – lat.) darbības termiņiem un izbeigšanos;

10) tiesiskās reglamentācijas analīzi attiecībā uz romiešu sabiedrības (*societa* – lat.) biedru iespējām legāli procesuāli piespiest savus līdzbiedrus izpildīt uzņemtās saistības un panākt aizskarto interešu aizsardzību;

11) romiešu korporatīvo veidojumu - biedrību (*universitatis* – lat.), kolēģiju un korporāciju (*collegiis et corporibus* – lat.) izveides un funkcionēšanas tiesiskās reglamentācijas analīzi;

12) izvērtēt augšminētā romiešu tiesiskā regulējuma ietekmi uz mūsdienu Latvijas Republikas tiesību institūtiem, veicot romiešu tiesību pirmavotu un modernās Latvijas likumdošanas aktu idejisko kopsakarību analīzi.

1.4. Pētījuma teorētiskā un empīriskā bāze

Pētījuma gaitā analizētie romiešu tiesību pirmavoti iegūti galvenokārt tā sauktās **Justiniāna kodifikācijas**¹ jeb *Corpus Iuris Civilis* (lat.) (Krueger 1906/

---

¹ Kodifikācija veikta laika posmā no 528. AD līdz 534.AD, tiek saistīta ar Austrumromas jeb Bizantijas imperatora Justiniāna I (*Flavius Petrus Sabbatius Justinianus Augustus*, 483.AD – 565.AD) politisko darbību. Kodificēšanas darbu vadīja Justiniāna personiskās kancelejas priekšnieks jurists Triboniāns (*Tribonian*, ap 500. AD – 547.AD). (sk.: Jolowicz; Nicholas 1972) Sastāv no četrām daļām (sk.: Kalniņš 1977):

I. *Codex Iustinianus* – satur imperatoru izdotos likumus (konstitūcijas) sākot no imperatora Hadriāna (*Publius Aelius Trajanus Hadrianus Augustus*, 76.AD – 138.AD) līdz pašam Justiniānam. Pirmā redakcija pabeigta 529.AD, līdz mūsdienām nav saglabājusies. Otrā redakcija *Codex repetitae praelectionis* (lat.) izdota 534.AD. Sastāv no 12 grāmatām (*liber*-lat.) kas sadalās nodaļās ar virsrakstiem – titulos un fragmentos, kas, savukārt, var sastāvēt no paragrāfiem. Tradicionālās citācijas piemērs: C 4.37.1 vai C 4.38.12.1

II. *Digesta seu Pandectae* – klasiskā laika (I – III gs.m.ē.) laika juristu darbu izlase – „sakārtojums vai sakopojums”. (sk: Watson 1985) Izdota 533.AD. Sastāv no 50 grāmatām, kas tālāk sadalās nodaļās ar virsrakstiem – titulos un fragmentos ar paragrāfiem. Pirms I.paragrāfa var būt ievada teksts – *principium* (lat., „sākums”), saīsinājumā pr. Tradicionālās citācijas piemērs: D 17.2.3 pr. vai D 17.2.3.3

III. *Institutiones sive elementa* – Justiniāna institūcijas. Domātas kā elementāra mācību grāmata par tiesību institūtiem, kam vienlaicīgi piemīt arī likumdošanas akta juridiskais spēks. (sk: Birks ; McLeod 1987) Izdotas 533.AD kopā ar Digestiem. Pamatā – klasiskā laika (I – III gs.m.ē.) jurista Gaja (*Gaius*, darbojies 130.AD – 180.AD) darbs *Institūcijas* – ap 2/3 teksta. Sastāv no 4 grāmatām, kas sadalītas nodaļās – titulos, kas tālāk sadalās paragrāfos, pirms I. paragrāfa var būt ievadteksts – *principium* (lat., „sākums”), saīsinājumā pr. Tradicionālās citācijas piemērs: I 3.25 pr. vai I 3.25.3

IV. *Novellae* – Justiniāna izdotie likumi jau pēc Kodeksa un Digestu apstiprināšanas – *novellae leges* (lat., „jaunie likumi”). Izdoti 535.AD – 565.AD, vienā krājumā izdoti pēc paša Justiniāna nāves. Katrā novellā ir ievads (*praeafatio* – lat.), likuma teksts sadalīts nodaļās (*caput*-lat.) ar vai bez paragrāfiem un pēcvārdiem (*epilogos*). Tradicionālās citācijas piemērs: N 89.cap.12.6

Kā vienots Justiniāna laika pirdokuments, kodifikācija līdz mūsdienām nav saglabājusies, bet ir saglabājušies tās atsevišķu daļu noraksti. Kodifikācija pazīstama arī ar nosaukumu „*Corpus Iuris Civilis*”, šāds nosaukums pirmo reizi parādās 1583.g. kā virsraksts Justiniāna kodifikācijas pirmajam apvienotajam izdevumam, ko veicis Francijā, Šveicē un Vācijā savulaik plaši pazīstamais franču izcelsmes jurists un tiesību profesors *Dionysius Gothofredus* (1549.AD – 1622.AD). (Kunkel 1966)

Krueger; Mommsen 1928/ Schoell; Kroll 1959) detalizētas izpētes rezultātā – kodifikācijas daļas *Codex Iustinianus* 4. grāmatas 37. titulā *Pro socio* (C 4.37.0.) (sk: Krueger 1906), daļas *Digesta seu Pandectae* 3. grāmatas 4. titulā *Quod cuiuscumque universitatis nomine vel contra eam agatur* (D 3.4.0.), 17. grāmatas 2. titulā *Pro socio* (D 17.2.0), 47. grāmatas 22. titulā *De collegiis et corporibus* (D 47.22.0.) (sk: Krueger; Mommsen 1928) un daļas *Institutiones sive elementa* 3. grāmatas 25. titulā *De societate* (I 3.25.) (sk: Krueger; Mommsen 1928) tā vai citādi regulēti jautājumi attiecībā uz personu rīcībā esošo resursu apvienošanu noteiktu ekonomisku mērķu sasniegšanai. Saskaņā ar autora novērtējumu, minētajās sadaļās atrodami ap 50% no Justinīāna kodifikācijā ietvertajām normām attiecībā uz indivīdu ekonomisko resursu apvienošanas kārtību un kopīgu saimniekošanu peļņas gūšanas nolūkos. Pārējie 50% izkaisīti pa visu plašo kodifikācijas tekstu atsevišķu fragmentu veidā (sk.: Krueger 1906 / Krueger; Mommsen 1928), kas, cita starpā, ievērojami sarežģī minēto normu apkopošanu un analīzi. Šeit autoram jūtami palīdzēja moderno informācijas apstrādes tehnoloģiju sniegtās tehniskās iespējas.

Bez tam, izmantoti arī atsevišķi fragmenti no **Gaja Institūcijām** (*Gai Institutiones* – lat.) (sk.: Būmanis 1938) – 3. grāmata, sākot no 148. paragrāfa līdz 154. paragrāfam (*Gaius, inst. 3.148. – Gaius, inst. 3.154.*) (sk.: Seckel; Kuebler 1903).

Promocijas darbā apstrādāti un analizēti pavisam 603 romiešu tiesību pirmavoti. Pētījumā analizēto romiešu tiesību pirmavotu apkopojums atbilstoši ievietots izmantotās literatūras sarakstā.

Veicot romiešu tiesību pirmavotu un modernās Latvijas likumdošanas aktu idejisko kopsakarību analīzi, pētīti Biedrību un nodibinājumu likums (LR likums, 2003.g. 30.oktobris), Civillikums (LR likums, 1937.g. 28.janvāris), Civilprocesa likums (LR likums, 1998.g. 14.oktobris), Krimināllikums (LR likums, 1998.g. 17.jūnijs), Komerclikums (LR likums, 2000.g. 13.aprīlis) un Kriminālprocesa likums (LR likums, 2005.g. 21.aprīlis).

1.5. Izmantotās zinātniski pētnieciskās metodes

Pētījuma realizācijai pielietotas sekojošas zinātniski pētnieciskās **metodes**: Vēsturiskā – izmantota seno romiešu un mūsdienu Latvijas tiesību institūtu attīstības dinamikas novērošanai un analīzei. Salīdzinošā – pielietota seno romiešu un mūsdienu Latvijas tiesību institūtu kopīgo un atšķirīgo iezīmju analīzei. Analogijas – zināšanas par mūsdienu Latvijas tiesību institūtu pazīmēm iegūtas uz tā pamata, ka tiem ir līdzība ar seno romiešu tiesību institūtiem un otrādi. Deduktīvā – izejot no seno romiešu un mūsdienu Latvijas leģālo koncepciju vispārīgajiem aspektiem izdarīti slēdzieni attiecībā uz minēto koncepciju ietvaros tapušo tiesību institūtu individuālajām īpašībām. Induktīvā – pielietota, lai parādītu un analizētu tiesību piemērotāju veikto seno romiešu

un mūsdienu Latvijas tiesību normu un vispārējo tiesību principu konkretizāciju.

1.6. Rezultātu aprobācija

Pētījuma rezultāti aprobēti laika periodā no 2012. līdz 2014. gadam atspoguļojot/prezentējot tos sekojošās zinātniskajās publikācijās un konferencēs.

1. Apsītis, A. (2014) *The reimbursement for the medical treatment expenses within the framework of Roman Partnership Agreement (Societa)*. SHS WEB Conferences 10 00003, DOI: <http://dx.doi.org/10.1051/shsconf/20141000003>, skatīts 19.09.2014.

2. Apsītis, A.; Joksts, O. (2013.) *Noziedzīgs nodarījums zādzība (furtum) romiešu tiesību kontekstā*, Administratīvā un Kriminālā Justīcija., 1 (62), 7–14, 11, ISSN 1407–2971

3. Apsītis, A.; Joksts, O. (2013) *The concept of infamy (infamia) in Roman law: An engine for sustainable development and public security – the Roman example*, Journal of Security and Sustainability Issues 3(1)., 32, 31– 41 [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.3.1\(4\)](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.3.1(4)) , 34, 33 – 43, ISSN 2029-7017/ISSN 2029-7025 online

4. Piedalīšanās ar referātu Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes (Latvija), Tallinas universitātes Tiesību Akadēmijas, Mykolas Romeris universitātes (Lietuva), Drošības politikas attīstības institūta (Zviedrija) rīkotajā starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Inovatīvās jurisprudences aktuālās problēmas” 2013.gada 25.aprīlī, Rīgā. Referāta temats: „*Romiešu juridiskie principi Latvijas Republikas tiesībās. Sabiedrības līgums (Societa)*”.

5. Piedalīšanās ar referātu Rīgas Stradiņa universitātes, Klīnisko sociālo darbinieku asociācijas, Latvijas rehabilitācijas profesionālo organizāciju apvienības, Latvijas audiologopēdu asociācijas, Veselības un darbaspēju ekspertīzes valsts komisijas rīkotajā starptautiskajā zinātniskajā konferencē „4th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY HEALTH WELFARE”, 2012.gada 22.-23. novembrī, Rīgā. Referāta temats: „*The reimbursement for the medical treatment expenses within the framework of Roman Partnership Agreement (Societa)*”. Referāta tēzes publicētas: 4th International Interdisciplinary Scientific Conference „Society. Health. Welfare”. 1th Conference of Speech Therapists (Rīga, November 22 – 23, 2012): Abstracts.- Rīga: Rīga Stradiņš University, 2012. – 16, 17 pp. ISBN 978–9984–793–19–1

6. Piedalīšanās ar referātu (līdzautors) Rīgas Stradiņa universitātes 2013.gada zinātniskajā konferencē 2013.gada 21. – 22. martā, Rīgā. Referāta temats: „*Prasījuma no sabiedrības līguma (actio pro socio) iztiesāšana un seno*

romiešu legālo principu transformācija mūsdienu tiesībās". Referāta tēzes publicētas: Rīgas Stradiņa universitāte 2013.gada zinātniskā konference: Tēzes (Rīgā, 2013.gada 21.un 22.martā). – Rīga: RSU, 2013. – 417. lpp. ISBN 978–9984–793–24–5

1.7. Promocijas darba struktūra un apjoms

Promocijas darbs **strukturēts** pavisam astoņās nodaļās. **Pirmajā nodaļā** izvērtēti Senās Romas sabiedrības tautsaimniecisko vajadzību un ekonomiskās attīstības līmeņa noteiktie ekonomiskie priekšnosacījumi resursu/kapitāla apvienošanu un kopējas apsaimniekošanas kārtību reglamentējošo romiešu tiesību aktu attīstībai.

Otrajā nodaļā identificēti ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanu un to kopējas apsaimniekošanas kārtību reglamentējošie romiešu tiesību pirmavoti.

Turpmākajās nodaļās analizēts: tiesiskais regulējums attiecībā uz romiešu **sabiedrības jeb sabiedrības līguma** (*societa* – lat.) izveides un funkcionēšanas vispārējiem principiem, mantas legālo statusu, tās ieguldīšanas, apsaimniekošanas un atsavināšanas kārtību, peļņas sadali, zaudējumu segšanas kārtību, biedru taisīto izdevumu kompensēšanu (**Trešā nodaļa**), sabiedrības tiesisko statusu, pārstāvību un atbildību par saistībām (**Ceturtnā nodaļa**), sabiedrības biedru tiesiski ekonomisko statusu, savstarpējām attiecībām un sastāva izmaiņām, sabiedrības un laulības, sabiedrības un mantošanas, sabiedrības un arogācijas institūtu tiesisko mijiedarbību (**Piektā nodaļa**), sabiedrības darbības termiņiem un izbeigšanos (**Sestā nodaļa**), regulējums attiecībā uz prasījuma no sabiedrības līguma (*actio pro socio* – lat.) iztiesāšanas procesuālajām niansēm (**Septītā nodaļa**).

Astotā nodaļa veltīta romiešu korporatīvo veidojumu - biedrību (*universitatis* – lat.), kolēģiju un korporāciju (*collegiis et corporibus* – lat.) izveidošanas un darbības tiesiskās reglamentācijas analīzei.

Augšminēto nodaļu ietvaros analizēta pēlīto romiešu tiesību normu iedējkā ietekme uz mūsdienu Latvijas Republikas tiesību institūtiem.

Nolūkā optimizēt tekstā atspoguļotā materiāla izpratni, **zemsvītras paskaidrojumos**, cita starpā, papildus izskaidrota atsevišķu romiešu tiesību institūtu un ar Senās Romas kultūru un valststiesisko iekārtu saistītu jēdzienu nozīme un būtība. Minētajam mērķim veltīts pavisam 71 zemsvītras paskaidrojums.

2. GALVENIE PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Pētījuma mērķu un uzdevumu realizācijas rezultātā, autors izvirza aizstāvēšanai sekojošas tēzes:

2.1. Kapitāla apvienošanas tiesiskais regulējums romiešu tiesību avotos

Tēzes attiecībā uz 1. pētniecisko jautājumu:

„Vai romiešu tiesību avotos atrodams visaptverošs un komplicēts, sabiedrības tautsaimniecisko vajadzību noteikts un visai augstā ekonomiskās attīstības līmeņa nodrošināts, indivīdu rīcībā esošo ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanas un kopējas apsaimniekošanas kārtības tiesiskais regulējums?":

1. Senās Romas sabiedrības **tautsaimnieciskās vajadzības** noteica nepieciešamību, bet ekonomiskās attīstības līmenis saturēja atbilstošos priekšnosacījumus visai komplicētu un detalizētu ekonomisko resursu /kapitāla apvienošanas noteikumu radīšanai.

1.1. Par Senās Romas tautsaimniecības visai augsto attīstības pakāpi un rosīgo ekonomisko dzīvi, īpaši mūsu ēras I – III gs., cita starpā, liecina samērā augstais Vidusjūras reģiona vidējā iedzīvotāja patēriņa līmenis (Scheidel *et al.* 2007), reģiona iedzīvotāju kopējais skaits (Scheidel 2006) un tā pozitīvā pieauguma dinamika (Scheidel *et al.* 2007), nelauksaimnieciskajā ražošanā un pakalpojumu sniegšanā iesaistīto iedzīvotāju īpatsvara pieaugums (Temin 2001), ražošanā iesaistīto vidējā darba ražīguma un naudas formā iekasēto nodokļu un zemes rentes apmēru palielināšanās (Hopkins 1980), tirdzniecības, tai skaitā tālsatiksmes tirdzniecības apjomu pieaugums (Duncan – Jones 1990).

1.2. Tautsaimniecības attīstība, saimnieciskā darbība rada nepieciešamību pēc šādu darbību regulējošiem tiesību institūtiem, savukārt efektīvu tiesību institūtu pastāvēšana veicina tautsaimniecības attīstību. Tādējādi, romiešu privāttiesības par savu visai pilnīgo un optimālo raksturu var pateikties Senās Romas un tās ekonomikas veiksmīgajai attīstībai, savukārt romiešu tiesību institūti atzīstami par vienu no būtiskākajiem faktoriem, kas nodrošināja šādas attīstības iespējamību. (Apsītis; Joksts 2013) Lai minam kaut vai romiešu legālajā tradīcijā garantētās privātpašuma tiesības uz ražošanas līdzekļiem, tai skaitā zemi (Sk. I.2.1.4; I.2.1.20; I.2.1.21; I.2.1.22 u.c/ *CIL* 11.1147; Duncan – Jones 1990)).

1.3. Senās Romas tautsaimniecībai bija raksturīga stratēģiski svarīgu, liela mēroga darījumu kārtošana atrašanās privātās rokās (Rickman 1980), valsts pasūtījumu izvietošana pie privātiem kontraktoriem (Sirks 1991), kopā ar atbildības noteikšanu par piegāžu izmaksu ļaunprātīgu paaugstināšanu

(D 48.12.2 pr.; D 48.12.2.2) un mākslīgu deficītu/cenu celšanos veicinošu pasākumu realizēšanu (D 48.12.2.1), visādi atbalstot informācijas sniegšanu par šāda veida neatļautām darbībām (D 48.12.1 ; D 48.12.3.1).

1.4. Liela mēroga tautsaimniecisku projektu realizēšanai nepieciešamais resursu apjoms, bieži vien, iegūstams tikai vairākiem uzņēmējiem apvienojoties, šādi akumulējot finanses, prasmes, tehnoloģiskās iekārtas un citus vajadzīgos resursus, kā arī samazinot iespējamos riskus. Senās Romas uzņēmēji nebija izņēmums. Tā, piemēram, Plutarhs savās „Biogrāfijās” (*Vitae parallelae* – lat.) runā par kuģinieku apvienībām jūras pārvadājumu jomā (Plutarch 1899). Notikusi kuģinieku sabiedrību (*societas* – lat.) veidošana, tās turpinājušas pastāvēt arī pēc viena biedra nāves vai bankrota (Sirks 1991).

Šāda resursu un pūļu apvienošana būtu apgrūtināša, ja ne neiespējama, bez attiecīgas tiesiskās reglamentācijas, bez valsts varas apstiprinātiem un garantētiem noteikumiem.

2. Norādes par resursu/kapitāla apvienošanas kārtību atrodamas romiešu jurista **Gaja** (*Gaius*, darbojies 130.AD – 180.AD) darba **Institūcijas** (*Institutiones* – lat.) 3. grāmatā, sākot no 148. paragrāfa līdz 154. paragrāfam (*Gaius, inst. 3.148. – Gaius, inst. 3.154.*). Tomēr, galvenais tiesību avots attiecībā uz seno romiešu kapitālu apvienošanas noteikumiem ir t.s. **Justiniāna kodifikācija** jeb *Corpus Iuris Civilis* (veikta no 528.AD līdz 534.AD). Kodifikācijas daļas *Codex Iustinianus* 4. grāmatas 37. titulā *Pro socio* (C 4.37.0.), daļas *Digesta seu Pandectae* 3. grāmatas 4. titulā *Quod cuiuscumque universitatis nomine vel contra eam agatur* (D 3.4.0.), 17. grāmatas 2. titulā *Pro socio* (D 17.2.0), 47. grāmatas 22. titulā *De collegiis et corporibus* (D 47.22.0.) un daļas *Institutiones sive elementa* 3. grāmatas 25. titulā *De societate* (I 3.25.) regulēti jautājumi par personu rīcībā esošo resursu apvienošanu ekonomisku mērķu sasniegšanai. Šeit atrodami ap 50% no normām attiecībā uz ekonomisko resursu apvienošanas un tālākas kopapsaimniekošanas kārtību. Pārējie 50% izkaisīti pa visu kodifikācijas tekstu atsevišķu fragmentu veidā.

3. Iespējams izdalīt divas resursu/kapitāla apvienošanas organizatoriski tiesiskās formas:

- i) romiešu **sabiedrība jeb sabiedrības līgums** (*societa* – lat.),
- ii) romiešu **korporatīvie veidojumi** („juridiskās personas”) – **biedrības** (*universitatis* – lat.), **kolēģijas un korporācijas** (*collegiis et corporibus* – lat.).

4. Romiešu **sabiedrības jeb sabiedrības līguma** (*societa* – lat.) pastāvēšanas **vispārējo principu reglamentācija** ietver nosacījumus attiecībā uz sabiedrības darbības un sabiedrības līguma spēkā stāšanās termiņiem (D 17.2.1.pr.), sabiedrības līgumu kā obligātu priekšnoteikumu sabiedrības eksistencei (D 17.2.32; D 10.3.2 pr.), līguma tiesisko statusu – kontrakts (*contractus* – lat.) (D 50.16.19) & konsensuālkontrakts (D 44.7.2 pr.), nepieciešamību pēc līgumslēdzēju īstenās gribas atspoguļojuma (D 44.7.57),

viltus (*dolo malo* – lat.) ietekmes novēršanas un labas ticības (*bona fides* – lat.) principu ievērošanas (D 17.2.3.3; D 4.4.16.1), noteikumus par līguma būtiskajām sastāvdaļām (D 44.7.2.1), sabiedrības līguma formu (D 17.2.4 pr.; D 44.7.2.1; D 44.7.2.2; C 8.17.11 pr.), nosacījumu ietveršanu (C 4.37.6), sabiedrību darbības mērķiem, uzdevumiem un veidiem (D 17.2.5. pr.; D 29.2.45.2; D 19.5.13.1; D 21.1.44.1; D 28.5.60. (59.) 1; D 39.4.3.1; I 3.25 pr.), līgumslēdzēju tiesībām uz sabiedrības labā veicama darba ieguldīšanu (D 17.2.5.1; C 4.37.1), līgumslēdzēju – sieviešu situāciju sabiedrības līgumā (D 16.1.17.2; D 16.1.1 pr.), ierobežojumiem un aizliegumiem attiecībā uz atsevišķiem sabiedrības līgumu veidiem, līgumu slēgšanas mērķiem un nolūkiem (D 17.2.5.2; D 39.6.35.5; D 38.1.36; D 44.5.1.7; D 17.2.35; D 17.2.57; D 18.1.35.2; D 46.1.70.5; D 27.3.1.14; D 48.10.1 pr.), katram biedram pienākošos daļu un atbilstošās ietekmes savstarpējā sadalījuma principiem (D 17.2.29 pr.; D 17.2.80.; D 17.2.75; D 17.2.76; D 17.2.77; D 17.2.78; D 17.2.79; D 17.2.6).

5. Romiešu sabiedrības (*societa* – lat.) biedri nezaudēja īpašuma tiesības uz ieguldīto mantu – nenotika īpašuma tiesību pāreja, bet biedri kļuva par kopīpašniekiem attiecībā uz sabiedrības kopējo fondu (D 19.5.13.1). Biedri varēja savu līdzbiedru piespiest veikt sabiedrībai pienākošās lietas ieguldīšanu, ceļot pret viņu prasījumu no sabiedrības līguma (D 17.2.74). Ja sabiedrības izveides mērķis bija apvienotās mantas pārdošana, **zaudējot daļu mantas**, sabiedrība izbeidzās, ja mērķis bija mantas kopēja apsaimniekošana, līguma darbība turpinājās (D 17.2.58 pr.). Ja biedra ieguldītā **mantā tika zaudēta** jau pēc ieguldīšanas sabiedrībā, zaudējumi bija jācieš visiem biedriem solidāri, ja pirms – cieta tikai neveiksmīgais biedrs (D 17.2.58.1). No sabiedrības nevarēja pietiesāt azartspēlēs (*alea* – lat.) vai laulības pārkāpšanas rezultātā zaudēto, bet varēja atgūt to, ko biedrs zaudēja dēļ pārējo biedru rīcības ļaunā nolūkā (*dolo* – lat.) (D 17.2.59.1). **Prettiesiski iegūtas mantas ieguldījumi** bija aizliegti (D 17.2.53; D 17.2.52. 17), tomēr, ja tāda nonāca sabiedrības kopējā fondā, pieņēma, ka tā kļuvusi par kopējās mantas daļu un uzskatāma par biedru kopēju ieguvumu (*commune erit lucrum* – lat.) (D 17.2.53) – ieguldītājs drīkstēja izņemt no sabiedrības tikai tad, ja pret viņu cēla prasību par piesavinātās mantas atdošanu (D 17.2.54) – nācās izdot vai nu nelikumīgi piesavināto, vai nelikumīgi piesavināto kopā ar soda samaksu. Ja līdzbiedri par prettiesisko ieguldījumu nezināja, vainīgais atbildēja viens pats, ja zināja – arī līdzbiedriem pienācās maksāt sodu. (D 17.2.55; D 17.2.56) Ja **sabiedrības līgums paredzēja visas pusēm piederošās mantas ieguldīšanu**, visa manta pienācās biedriem kopīgi (D 17.2.1.1; D 17.2.2). Pušu parādi saglabājās, savukārt prasības tiesības pret atsevišķo biedru parādniekiem tika nodotas sabiedrībai (D 17.2.3 pr.). Mantojumi, legāti, dāvinājumi un citi īpašumi tika iegūti kopīgi (D 17.2.3.1) – tas attiecās uz jebkādu nākotnē iegūstamu mantu (D 17.2.73 pr.; D 17.2.3.2). Biedrs saglabāja tiesības brīvi izvēlēties testamentāros mantiniekus. (C 6.22.1 pr.) Sabiedrība atbildēja biedram par tam nodarītajiem

kaitējumiem un bojājumiem (D 17.2.52.16), tai bija jāapmaksā biedram piesprieštie sodi, tomēr, tikai tad, ja biedrs tika nepamatoti notiesāts (D 17.2.52.18), un jāatmaksā par labu biedra bērniem iztērētās summas (D 17.2.73.1), kā arī biedra- līdzmantinieka nokārtotos mantojuma atstājēja parādus par labu valstij (*rei publicae debita* – lat.) (D 10.2.39.3). **Sabiedrības līgumā bez visas mantas ieguldīšanas** biedru privātie parādi neattiecas uz sabiedrību un nebija tai saistoši, ja vien neizrietēja no sabiedrības saimnieciskās darbības (D 17.2.12). Sabiedrība nevarēja pretendēt uz biedriem piekritušajiem mantojumiem, legātiem un dāvinājumiem (D 17.2.9; D 17.2.10; D 17.2.11; D 17.2.71.1; D 29.2.45.2), bet tajā pienācās ieguldīt biedru iegūtās algas un citas atlīdzības (D 17.2.52.8). Ja citādus nosacījumus neparedzēja, pieņēma, ka līgumā automātiski ietverts jebkāds pieaugums/peļņa, kas gūta no sabiedrības saimnieciskās darbības (D 17.2.7). Ar peļņu saprata visu, kas rodas no biedra uzcītības. (D 17.2.8) Biedrs varēja pretendēt tikai uz to peļņu, kuras vairošanā bija piedalījies (D 17.2.13). Pat sabiedrībā ar visas mantas ieguldīšanu, biedrs nevarēja vienpersoniski **atsavināt** summu, kas lielāka par viņa daļas vērtību (D 17.2.68 pr.). Ja bija panākta vienošanās sabiedrības mantu nedalīt, tā nevarēja tikt pārdota vai citādi izvietota veidā, kas nozīmētu mantas dalīšanu (D 17.2.16.1; D 17.2.17 pr.) – pārdošana kā tāda nebija pilnīgi aizliegta – vienīgi situācijās, kad tā nozīmētu mantas faktiski dalīšanu (D 17.2.16.1).

6. Biedram pienācās visu iegūto ieguldīt sabiedrības kopējā fondā (D 29.2.45.2), savukārt sabiedrības kopējā peļņa bija starp biedriem atbilstoši sadalāma (D 22.1.38.9). Ja **peļņas un zaudējumu sadales principi** nebija atrunāti, notika visu biedru vienlīdzīga piedalīšanās kā peļņas saņemšanā, tā zaudējumu segšanā (I 3.25.1; C 4.37.3), ja sadales nosacījumi tika līgumā atrunāti, tie bija jāievēro (I 3.25.1). Ja bija atrunāta tikai katram piekritošā peļņas daļa, vai tikai katra sedzamo zaudējumu apmērs, pieņēma, ka attiecībā uz otro atrunāta tāda pati daļa, kā uz pirmo (I 3.25.3). Atsevišķus biedrus varēja vispār atbrīvot no zaudējumu segšanas pienākuma (I 3.25.2) – šāda kārtība darbojās tad, ja biedra sniegto pakalpojumu vērtība līdzinājās sabiedrības zaudējumu daļai, no kuras segšanas viņu atbrīvoja (D 17.2.29.1). Līgumā varēja paredzēt atšķirīgus katram biedram piekritošās peļņas un sedzamo zaudējumu daudzumus (I 3.25.2), ievērojot peļņas un zaudējumu savstarpējās proporcionalitātes principu (D 17.2.30). Nebija atļauta sabiedrība, kurā kāda no pusēm sedza vienīgi zaudējumus peļņā vispār nepiedaloties (*Leonine* (lat.) – “Lauvas” – no fabulista Fedra (*Phaedrus*, ap 15.p.K – ap 50.AD) fabulas (sk. Riley; Smart 1887)) (17.2.29.2). Sabiedrībā specifiskas uzņēmējdarbības veikšanai, biedri varēja pretendēt tikai uz peļņu no šīs uzņēmējdarbības (D 17.2.52.5; D 17.2.52.6). Procenti par izsniegto aizdevumu bija starp biedriem sadalāmi vienīgi tad, ja tas tika izsniegts sabiedrības vārdā (D 17.2.67.1). Ja biedrs mēģināja peļņu noslēpt vai piesavināties, tā bija jāatdod, samaksājot soda procentus (D 17.2.60 pr.). Tika nodrošinātas mantinieku tiesības uz priekšteča nesaņemto peļņas daļu (C 4.37.3). Līdzīgi kā

peļņa, biedra ciestie zaudējumi bija sadalāmi starp visiem biedriem (D 17.2.52.4). Zaudējumus pienācās sadalīt, ja to cēlonis izrādījās nepārvarama vara (*Vis maior, quam Graeci veou bian appellat* – lat.) (D 19.2.25.6) – notikumi, kuru gaitu persona nekādi ietekmēt nevarēja un „kuriem pretoties nebija cilvēka spēkos” (*maiore casu, cui humana infirmitas resistere non potest* – lat.) (D 44.7.1.4). Biedriem bija **tiesības uz sabiedrības labā taisītu izdevumu kompensāciju** (D 17.2.38.1) – viņi varēja prasīt no līdzbiedriem to atlīdzināšanu (D 17.2.67 pr.). Avoti runā, piem., par saprātīgu ceļošanas izdevumu, izdevumu par biedru kopīpašumā esoša strauta (*rivum*-lat.) sakārtošanu u.c. atmaksu (D 17.2.52.15; D 17.2.52.12; D 17.2.52.10; C 8.10.4; D 3.5.39; C 4.37.2; D 39.2.32). Pie izdevumu atmaksas biedriem bija tiesības uz procentu iekasēšanu, kā par savas (tādus pat %, kādus varētu iegūt naudu aizdodot), tā aizņemtas naudas ieguldīšanu (D 17.2.67.2; D 17.2.52.10; C 8.10.4; C 8.10.5). Atsevišķi tika reglamentēti nosacījumi par ārstniecības izdevumu segšanu – piem., izdevumu par ievainojumu ārstēšanu pēc mēģinājuma novērst sabiedrības vergu bēgšanu (D 17.2.60.1; D 17.2.61) vai izmaksu par labu ārstiem pēc krišanas laupītāju nagos (D 17.2.52.4). (Apsītis 2014)

7. Attiecībā uz romiešu sabiedrības tiesisko statusu, pārstāvību un atbildību par saistībām, akcentējams – Digestu 46. grāmatas 1. titulā norādīts, ka sabiedrība, līdzīgi mantojuma masai vai pašvaldībai, spēj legāli darboties tādā pat veidā, kā to darītu atsevišķas fiziskas personas (D 46.1.22). Tāpat, avotos norādīts, ka sabiedrībai var būt vadītājs (*magister* – lat.), kurš tiesīgs uzņemties saistības tās vārdā un šīs saistības obligātas kā sabiedrībai, tā sabiedrības darījumu partneriem (D 2.14.14). Tomēr, par pilnvērtīgu korporatīva tipa veidojumu ar visām juridiskas personas pazīmēm, sabiedrības līgumu (*societa* – lat.) uzskatīt nevar – sabiedrības biedri ne tikai nesa atbildību par tās saistībām ar visu savu mantu (D 17.2.63 pr.; D 17.2.67.3; D 17.2.27; D 17.2.28; D 17.2.63.4; D 17.2.63.1; D 17.2.63.3; D 17.2.63.2; D 17.2.63.8; C 1.12.2–6; C 1.12.6.8; D 45.2.2; D 46.1.71 pr.; D 45.2.10; D 16.3.1.6; D 45.2.9.1), bet šī atbildība bija arī pilnībā solidāra – sabiedrības kreditori varēja celt prasījumu nevis pret sabiedrību kā korporatīvu veidojumu, bet pret katru no atsevišķajiem biedriem, pie tam, parasti (par izņēmumiem sk. piem. D 14.1.4 pr.), nevis proporcionāli biedra daļai sabiedrībā, bet gan par visu sabiedrības parādu kopumā (D 14.1.1.25; D 14.1.4.1; D 14.1.4.2; D 14.1.6.1; D 14.3.13.2; D 14.3.14). Tai pat laikā, norādīts, ka visi parādi, kas radušies sabiedrības pastāvēšanas laikā, ir atmaksājami no sabiedrības kopējā fonda (D 17.2.27) un, ka biedram ir tiesības viņa samaksāto no saviem līdzbiedriem piedzīt (D 14.1.3; D 14.3.13.2; D 14.3.14). Ja biedrs nevēlējās, lai līdzbiedrs to saistībā iesaistītu, tas varēja ar nepārprotamu gribas izpausmi iesaistīšanu nepieļaut (D 3.5.7.3). **Saistības** sabiedrības vārdā **varēja uzņemties** kā paši biedri (D 2.14.27 pr.; D 14.1.5.2; D 2.14.25 pr.; D 2.14.24), tā to iecelti pārstāvji – piem., kuģa kapteinis (*magister navis* – lat.) (D 14.1.4.1;

D 14.1.1.15; I 4.7.2.; D 14.1 tit.; C 4.25 tit; D 14.1.1 pr.; D 14.1.1.17; D 14.1.1.24; D 14.1.1.25; D 14.1.2; D 14.1.5.2; D 14.1.3; D 14.1.1.1; D 14.1.1.2; D 14.1.1.3; D 14.1.1.7; D 14.1.1.12; D 14.1.1.13; D 14.1.1.14; D 14.1.1.5; D 14.1.1.4; D 14.1.4.2; C 4.26.12; D 17.2.24; D 14.1.6 pr.; D 14.1.1.20; D 14.1.6.1; D 14.1.4 pr.), komercaģents, komerciāla vai industriāla uzņēmuma pārvaldnieks (*institor* - lat.) (D 14.3.13.2; D 14.3.tit.; C 4.25 tit.; D 14.3.1; D 14.3.6; D 14.3.1; D 14.3.2; D 14.3.5.11; D 14.3.5.12; D 14.3.3; D 14.3.4; D 14.3.5 pr.; D 14.3.18; D 14.3.5.1–10; D 14.3.5.10; D 14.3.11.6; D 14.3.1; D 14.3.19.1; D 14.3.14; D 14.3.6; D 14.1.1.20), jau pieminētais vadītājs (*magister* – lat.) (D 2.14.14). Pārstāvji varēja nākt kā no biedru vidus (D 14.1.4.1), tā arī atrasties ārpus biedru loka. Tie varēja būt kā brīvas personas, tā biedriem vai trešajām personām piederoši vergi (D 14.1.1.4.; D 45.3.28.1; D 45.3.28.3; C 4.26.12; D 15.1.11.9; D 14.1.1.20; D 16.2.9 pr.; D 16.2.9.1; D 15.1.27.8; D 15.1.51; D 15.1.15; D 15.1.11.9; D 15.1.13; D 15.1.27.8; D 15.1.20; D 15.1.19.2; D 15.3.1 pr.; D 15.3 tit.; D 15.3.13; D 15.3.14; D 9.4.1 pr.; D 9.4.2 pr.; D 9.4.8; D 9.4.9; D 9.4.10; D 10.3.15; D 47.6.1 pr.; D 47.6.2; D 47.6.1.1; D 47.6.5). Sabiedrības biedri solidāri atbildēja par pārstāvju uzņemtajām saistībām. (D 14.1.4.1; D 14.1.6.1; D 14.3.13.2; D 14.3.14). Bieži vien, romiešu sabiedrības tika veidotas nolūkā nodarboties tieši ar vergu tirdzniecību (D 21.1.44.1; D 21.1.1 pr.; D 21.1.1.2; D 21.1.1.1; D 21.1.44.1). Tāpat, kā vergu tirgotāji, arī romiešu nodokļu ievācēji (*publicani* –lat.) mēdza veidot sabiedrības kopīgai nodokļu iekasēšanai (D 17.2.5. pr.; D 39.4 tit.; D 50.15 tit.; D 50.16.16; D 39.4.1 pr.; D 39.4.3 pr.), kur par nodokļu ievācēja prettiesiskiem nodarījumiem atbildēja viņa līdzbiedri (D 39.4.3.1.). Gadījumā, kad kāds, bez pilnvarojuma, brīvprātīgi uzsāka sabiedrības lietu kārtošānu (t.s. **bezuzdevuma lietvedību** – *negotiorum gestio* (lat.)) un viens no biedriem atļāva, bet otrs aizliedza lietu vešanu turpināt, prasījumu par lietveža izdevumu segšanu (*negotiorum gestorum actionem* – lat.) varēja celt tikai pret biedru, kurš bija lietveža darbībai piekritis. Lietveža noslēgtie darījumi kļuva saistoši visiem biedriem (D 46.8.1). Ja lietvedis vienam no līdzbiedriem apsolīja, ka kreditors apstiprinās saistības nokārtošanas faktu, apstiprinājums (ratifikācija) attiecās arī uz otru līdzbiedru (D 46.8.14).

8. Romiešu sabiedrības biedru savstarpējās attiecībās pienācās ievērot taisnīguma principus. „Laba ticība” (*bona fides* – lat.) bija prasījuma no sabiedrības līguma būtiska sastāvdaļa (D 17.2.52.1), tiesā lieta bija izskatāma ņemot vērā faktiskos apstākļus, izslēdzot jebkāda veida viltu un netaisnīgu rīcību. Biedram pienācās atbildēt par zaudējumiem, ko līdzbiedriem būtu jācieš viņa nolaidības (*neglegentia eius* – lat.) dēļ (D 17.2.25; D 17.2.26). Ja visi biedri bija vainojami vienāda līmeņa un vienādi novērtējamās nolaidīgās darbībās (*parem neglegentiam* – lat.), tika piemērots savstarpējo prasījumu ieskaits (D 16.2.10 pr.; D 16.2.10 l). Biedri savstarpēji atbildēja kā par līdzbiedram nodarītu tīšu kaitējumu (*dolus* – lat.), tā arī par neuzmanību

(*culpa* – lat.) (D 50.17.23; D 13.6.5.2; D 17.2.52.2; D 17.2.52.11; D 17.2.68.1; D 17.2.72; I 3.25.9). Nosacījums bija spēkā, ja puses netika vienojušās par citām (augstāku vai zemāku – „*vel plus vel minus*”(lat.)) atbildības robežām (D 50.17.23). Nejaušu gadījumu (*casus* – lat.) savstarpējās atbildības pienākums neietvēra. Izņēmums - speciālais nosacījums par glabājuma līgumu – viesnīcnieku, kuģu īpašnieku un iebraucamo vietu turētāju paaugstinātā atbildība (robeža – līdz nejausam gadījumam (*casus* – lat.) ieskaitot) par uzticēto lietu saglabāšanu (sk. D 4.9 tit.; D 4.9.6.1). Biedri neatbildēja par neparedzamiem negadījumiem (*imprudentibus accident* – lat.) (D 17.2.52.3) jeb t.s. nepārvaramas varas (*vis maior* – lat.) gadījumiem (D 50.17.23), kurus atbildīgā persona nekādi ietekmēt nevarēja un, tādējādi, bija no atbildības atbrīvojama. (*Vis maior, quam Graeci veou bian appellat* – lat. (D 19.2.25.6) / *maiore casu, cui humana infirmitas resistere non potest* – lat. (D 44.7.1.4)) Prasot atbildību par deliktiem (piem. zādzību (*furtum* – lat.), prettiesisku darbību (*iniuria* -lat.) u.c.), pret vainīgo biedru varēja vērsties gan saistībā ar pastrādāto deliktu, gan par sabiedrības līguma pārkāpumu (D 17.2.45; D 47.2.45; D 17.2.46; D 17.2.47.1; D 17.2.48; D 17.2.49; D 17.2.51.1; D 47.10.17.9; D 48.18.17.2). Atbildot par t.s. kvazideliktiem (*quasi delictum* – lat.) (priekšmetu/šķidrumu izmešanas/izliešanas rezultātā nodarītiem miesas un īpašuma bojājumiem), biedri – ēkas/dzīvokļa īpašnieki, īrnieki, apdzīvotāji, varēja piedzīt no līdzbiedriem proporcionālu kompensāciju – par summām, ko kāds no tiem bija cietušajam izmaksājis (D 9.3.1pr.; D 9.3.1.10; D 9.3.2; D 9.3.3; D 9.3.4) . Biedri varēja vērsties pret līdzbiedriem par savstarpēji uzņemto saistību nepildīšanu (piem., preču piegāžu nenodrošināšanu u.c.) (D 17.2.69; D 17.2.65.14). Par sabiedrības līdzekļu neatbilstošu apsaimniekošanu un izmantošanu personīgajām vajadzībām pienācās maksāt procentus (D 22.1.1.1). Savstarpējo saistību kārtošanai biedri bija tiesīgi izmantot sabiedrībai piederošo vergu starpniecību (D 46.4.8.2; D 45.3.7.1). Pastāvēja īpašs regulējums gadījumiem, kad starp biedriem bija sievietes (D 16.1.1 pr.; D 16.1.17.2) un tēva varā (*patria potestas* – lat.) esošie (I 2.9.1; D 14.6.2; D 49.17.18.2; D 45.3.18 pr.), vai arī notika specifisku darījumu kārtošana – naudas aizdošana (D 12.1.16), īpašumu kopīga apbūvēšana un apsaimniekošana (D 17.2.52.13; D 17.2.39; D 45.1.140.2) , kopīga zemes iegāde (D 18.2.1; D 18.2.18), publisko (valsts) īpašumu (*loco publico* – lat.) nomāšana (D 43.9.1 pr.; D 43.9.1.2). Tika reglamentēti biedru **maksātspējas** jautājumi (D 17.2.63.7; D 17.2.63.6; D 17.2.63.5; D 17.2.67 pr.). Atšķirībā no standartsituācijas (D 50.16.234.1; D 50.17.95; D 50.16.114) , attiecībā uz sabiedrības līgumu pastāvēja izņēmums - biedrs nebija tiesīgs piedzīt vairāk, kā viņa līdzbiedrs spēj samaksāt (I 4.6.38) bez parādu piespiedu ieturēšanas (D 24.3.54; D 42.1.16) – privilēģija pienācās tikai biedram personīgi (D 44.1.7 pr.), to nebaudīja personas, kas noliedza dalību sabiedrībā vai bija atbildīgas par ļaunprātīgu rīcību. (D 42.1.22.1; D 17.2.63.7). **Jaunu biedru**

uzņemšana bija ierobežota. Ja kāds tika no jauna pieņemts dalībai romiešu sabiedrībā, viņš bija biedrs (atradās tiešās līgumattiecībās) tikai tam biedram, kas viņu uzaicinājis (D 17.2.19; D 17.2.20; D 50.17.47.1). Kļūšanai par visu biedru līdzvērtīgu partneri, bija nepieciešama visu piekrišana - sabiedrības līguma grozīšana vai jauna līguma noslēgšana (D 17.2.21; D 17.2.22; D 17.2.23 pr.; D 17.2.23.1).

9. Lauības un sabiedrības līguma institūtu savstarpējās mijiedarbības gadījumā, laulības institūtam prasti bija prioritāte. Īpaši pieprasījumiem attiecībā uz sabiedrības biedru sievu/ meitu pūriem, kas, ar atsevišķiem izņēmumiem, tika apmierināti prioritārā kārtībā (D 17.2.65.16; D 17.2.66; D 17.2.81). Tika praktizēta biedru meitu pūra finansēšana no sabiedrības līdzekļiem (D 17.2.81). Arī pati romiešu laulība tika uzskatīta par sava veida „dzīves sabiedrību” – „*societas vitae*” (lat.), kas bija atbilstoši procesuāli un materiāli ievērtējams laulāto savstarpējo prasījumu gadījumos (D 25.2.1; D 24.3.54; D 42.1.52). Ja starp vīru un sievu tika noslēgts sabiedrības līgums dāvināšanas nolūkā, tas, tāpat kā jebkurš cits sabiedrības līgums ar dāvināšanas nolūku, bija atzīstams par spēkā neesošu (D 24.1.32.24). Jāpiezīmē, ka saskaņā ar vispārējo principu, par spēkā neesošu tika atzīts jebkurš dāvinājums laulāto starpā (D 24.1.1).

10. Biedra statuss un vieta romiešu sabiedrības līgumā nebija mantojami. Ja mira kāds no biedriem, sabiedrība izbeidzās - ja sabiedrību dibinot, nebija panākta cita vienošanās (D 17.2.65.9; D 17.2.52.9; C 6.22.1 pr.). Izņēmums – sabiedrības nodokļu iekasēšanai – varēja turpināties arī pēc biedra nāves (D 17.2.59 pr.; D 17.2.63.8). Biedra mantinieks varēja pretendēt uz priekšteča daļu sabiedrības peļņā, kas sabiedrībai izbeidzoties, bija biedru starpā sadalāma (D 17.2.65.9; D 4.3.20.1; D 17.2.63.8; C 4.37.3), mantiniekam bija saistoši arī sabiedrības zaudējumi (D 17.2.65.2; D 17.2.63.8; D 17.2.65.9). Kaut arī mantinieks nebija sabiedrības biedrs, tam bija jāvērs par labu sekas, kas izcēlušās dēļ priekšteča neuzmanības (*culpam* – lat.) (D 17.2.36) un piekrita pienākums pabeigt to, ko aizgājējs uzsācis, bet nav pabeidzis, un bija ņemama vērā jebkura ļauna ticība vai tīšs kaitējums (*quibus dolus* – lat.), kurā aizgājējs būtu vainojams (D 17.2.35; D 17.2.40). Personiskā rakstura neslava (*infamia* – lat.) uz mantinieku nepārgāja – mantinieks atbildēja tikai un vienīgi par aizgājēja mantiskajiem parādiem (D 3.2.6.6). Atlikušie biedri ar mirušo biedru mantiniekiem varēja noslēgt vienošanos par jaunas sabiedrības izveidi (D 17.2.37). Saistībā ar mantošanas un sabiedrības līguma institūtu savstarpējo mijiedarbību tika reglamentētas vairākas romiešu sadzīvei raksturīgas situācijas (sk. D 29.2.42.1; D 45.1.140.2; C 4.37.4; D 17.2.62; D 26.7.47.6; D 32.30.4; D 17.2.63.9; D 28.5.90 (89); D 28.5.8 pr.; D 28.5.8.1; D 40.4.48; D 38.1.36; D 38.2.1.1; D 38.2.1.2; D 38.2.2 pr.; D 34.1.16 pr.; D 34.1.16.3; D 34.3.1 pr.; D 34.3.3.4; D 34.3.3.5; D 34.3.3.3; D 34.3.29; D 34.3.5.1; D 32.11.21; D 35.2.1 pr.; D 35.2.62 pr.; D 28.7.4 pr.; D 10.2.39.3; D 28.5.60. (59.) 1; C 10.14.1). Līdzīgi kā gadījumā ar mantinieku, līdzdalība romiešu sabiedrības

līgumā nepārgāja arī uz **arogatoru** (*ita nec ad adrogatorem* – lat.), kas ar arogācijas institūta palīdzību bija pieņēmis sabiedrības biedru savā tēva varā – piešķīris tam savam miesīgam bērnam līdzvērtīgu statusu (D 17.2.65.11).

11. Tika norādīts uz mūžīgas sabiedrības izveides neiespējamību (D 17.2.70). **Sabiedrības līgums varēja izbeigties** ar biedru atkāpšanos – izstāšanos, ar nāvi, ar pilsoņa tiesību zaudēšanu, un sakarā ar vispārēju nabadzību (D 17.2.4.1). Saskaņā ar jurista Ulpiāna (*Domitius Ulpianus*, ? –228.AD) legaldefinīciju (D 17.2.63.10), sabiedrība izbeidzās: ja beidza eksistēt tie, kas to izveidojuši (sk. arī: I 3.25.5; D 17.2.59 pr.; D 3.5.20.2; D 17.2.58.2; D 17.2.58.3; I 3.17 pr.; I 3.17.1.; D 15.4 tit.), ar sabiedrības mantas zaudēšanu (sk. arī: I 3.25.8; D 17.2.65.1; D 17.2.65.12; I 3.25.7), ar biedru gribu to izbeigt (sk. arī: C 4.37.5; I 3.25.4; D 17.2.65.3; D 17.2.65.3; D 17.2.64; D 10.3.16; D 17.2.17.1), ar tiesiskām darbībām. Biedri izbeidza juridisko eksistenci ar pilnīgu vai vidēju tiesībspējas samazināšanos vai ar nāvi. Mantu uzskatīja par zudušu, ja nekas no tās nebija atlicis vai bija mainījies tās juridiskais statuss – beigusi pastāvēt, izņemta no civiltiesiskās apgrozības sakrālos nolūkos, no privātas kļuvusi par publisku – atsavināta par labu Romas tautai – valstij. Sabiedrība izbeidzās ar pušu gribu pusēm no tās izstājoties (D 17.2.63.10). Ar tiesiskām darbībām sabiedrība izbeidzās tad, kad ar pušu vienošanos vai tiesas nolēmumu mainījās nolūks, kura dēļ tā izveidota, jeb bija veikti tiesiski pasākumi ar nolūku sabiedrību izbeigt (D 17.2.65 pr.). Sabiedrība, kas veidota noteikta mērķa sasniegšanai, izbeidzās līdz ar mērķa sasniegšanu (I 3.25.6; D 17.2.65.10). Izbeidzoties sabiedrības līgumam, saglabājās bijušo biedru kopīpašums (*communio*, arī *condominium* – lat.) uz izjukušās sabiedrības mantu, kuras sadalei pielietoja īpašu prasījumu par kopīgās mantas dalīšanu (*actio communi dividundo* – lat.) (D 17.2.65.13; D 10.3.1) – universāls prasījums jebkura kopīpašuma sadalei (D 10.3.2 pr.). Mantas sadali veica romiešu civilprocesa ietvaros nozīmēts arbitrs (*arbiter* –lat.) (C 3.38.2; C 3.37.3 pr.; C 3.37.3.1; C 9.20.6). Nesadalītais kopīpašums tika apsaimniekots kā pusēm piederošo domājamo daļu tiesiski integrēts apvienojums (D 17.2.83; D 10.3.14.3). Biedru **nevarēja piespiest palikt sabiedrībā, ja viņš to nevēlējās** (C 3.37.5; D 10.3.14.4). Ja pastāvēja vienošanās kādu laiku no sabiedrības neizstāties, bet biedrs izstājās pirms termiņa un ekonomiski nepiemērotā brīdī, izstāšanās bija spēkā esoša, bet pārējiem piekrita tiesības uz kompensāciju (D 17.2.14; D 17.2.65.5; D 17.2.17.2). Biedrs nebija atbildīgs par izstāšanos, ja nevarēja baudīt labumus, dēļ kuriem sabiedrība uzsāka (D 17.2.15), netika izpildīti sabiedrības veidošanas nosacījumi vai līdzbiedri nodarīja tam būtisku kaitējumu (D 17.2.14). Izstājoties varēja aizbildināties ar aizņemību valsts dienestā – dažreiz šis attaisnojums bija noraidāms, jo biedrs varēja kārtot darījumus ar citas personas starpniecību (D 17.2.16 pr.). Izstājoties, biedrs atbrīvoja līdzbiedrus no atbildības, tiktāl, ciktāl viņš pats bija iesaistīts, bet neatbrīvoja sevi no atbildības biedru priekšā (D 17.2.65.3; D 17.2.65.6). Ja pēc izstāšanās

tika gūta peļņa, bijušais biedrs uz to pretendēt nevarēja, bet, ja bija radušies izdevumi, sabiedrību izjaukušajam nācās tajos piedalīties (D 17.2.65.6) – ja izstāšanās tika veikta aiz ļaunprātīgiem motīviem ļaunprātīgā nolūkā (D 17.2.65.3; I 3.25.4; D 17.2.65.4). Izstāšanos varēja veikt kā biedrs pats, tā viņa pārstāvis (D 17.2.65.7). Arī izstāšanās paziņojumu varēja izteikt ne tikai pašam biedram, bet arī biedra ieceltajam pārstāvim (*procurator* –lat.) (D 17.2.65.8). Ja, ja starp biedriem bija vergs, nepietika ar saimnieka rīkojumu savam vergam izstāties – saimniekam bija pienākums par verga izstāšanos paziņot pārējiem līdzbiedriem (D 17.2.18). Ja starp biedriem bija garīgi slima persona, tiesības izstāties tika nodotas garīgi slimā aizgādņim (*furiosi curatorem* – lat.) (C 4.37.7).

12. Prasība jeb prasījums no sabiedrības līguma (*actio pro socio - lat.*) bija **procesuāls mehānisms** – „prasība tiesā” (*actio* – lat.), ar kuras palīdzību sabiedrības (*societa* – lat.) biedri varēja savus līdzbiedrus piespiest izpildīt uzņemtās saistības un panākt aizskarto interešu aizsardzību (D 2.14.7.1; D 2.13.9 pr.). Prasījums piederēja kategorijai *in personam* (lat.) (I 4.6.17) – cēla pret atbildētājiem, kas bija prasītājam personīgi atbildīgi saskaņā ar noslēgtu līgumu (kontraktu) vai sakarā ar pret to pastrādātām prettiesiskām darbībām (I 4.6.1; I 4.6.20) Prasījums bija skatāms saskaņā ar labu ticību (*bonae fidei* – lat.) (I 4.6.28; D 17.2.52.1) – tiesnesim piederēja brīva vara (*libera potestas* – lat.) interpretēt likumdošanas aktus un izskatīt lietu ņemot vērā faktiskos apstākļus, balstoties uz taisnīguma un godprātības principiem (I 4.6.28; I 4.6.30). Tiesas procesā iesaistījās pati sabiedrība kā atsevišķa puse (D 17.2.31). Saisītas lietas varēja procesuāli apvienot (D 17.2.52.14). Prasījumu varēja celt pret faktisko, nevis nominālo līgumslēdzēju (D 17.2.84). Pusēm pienācās dot nodrošinājumu (drošības naudas iemaksa) (D 17.2.38 pr.; *Gaius, inst* 4.14). Zināms par procesuālajiem, galvenokārt noilguma, termiņiem (30 g., 40 g.) (C 7.40.1.1c; C 7.40.1.1d; C 7.40.1.1e). Prasījumu varēja celt tikai sabiedrības līgumam pastāvot (D 17.2.31; D 17.2.32; D 17.2.33; D 17.2.34). Blakus prasījumam no sabiedrības līguma, biedri varēja celt arī citus no lietas faktiskajiem apstākļiem izrietošus prasījumus – par kopējas mantas sadali (D 17.2.34; D 10.3.1; D 17.2.43; D 17.2.38.1), par zādzību (D 17.2.45; D 17.2.46; D 17.2.47 pr.), par sabiedrības īpašuma bojāšanu – saskaņā ar t.s. Akvilija likumu (*Lex Aquilia*) (D 17.2.47.1; D 17.2.49; D 17.2.48; D 17.2.50), par sabiedrības vergu nolaupīšanu, slēpšanu, bēgšanas veicināšanu – saskaņā ar *Lex Fabia* (D 17.2.51.1). Tomēr, prasījums par zādzību bija piemērojams vienīgi tad, ja biedra rīcībā tiesām tika konstatēts viltus vai ļauns nolūks - ja to nebija, nebija arī atbildības saskaņā ar prasījumu par zādzību (D 17.2.51 pr.) (Apsītis ; Joksts 2013). Ja biedrs jau bija saņēmis sodanaudu saskaņā ar atsevišķi pielīgtu vienošanos, tiesības celt prasījumu no sabiedrības līguma tika ierobežotas (D 17.2.71 pr.; D 17.2.41; D 17.2.42). Ja kāds parādnieks apsolīja vienam no diviem biedriem – vienādi ieinteresētiem kreditoriem ierasties tiesā un apsolīja maksāt soda naudu, ja uz lietas

izskatīšanu neieradīsies, un otrs biedrs atturēja parādnieku no solījuma pildīšanas, sods nebija jāmaksā – lai viena biedra viltus (*dolus* – lat.) nenāktu par labu otram (D 2.11.5 pr.; D 2.11.5.1). Prasījumu no sabiedrības līguma varēja celt pret personu, kas bija ar zvērstu apliecinājusi (*fecisse iuraverit* – lat.), ka ir sabiedrības līgumu noslēgusi, nodoto zvērestu varēja attiecināt arī uz citiem no prasījuma tālak izrietošajiem prasījumiem (D 12.2.13.4; D 12.2.28.4). Bez tam, romiešu juristi apskata vairākas konkrētas situācijas nolūkā noteikt, vai attiecīgais līgums uzskatāms par sabiedrības līgumu un ir piekritīgs prasījumam *actio pro socio* (lat.) (D 17.2.44; D 19.5.13 pr.; D 17.2.52 pr.; D 17.2.52.7; D 19.5.13.1; D 17.2.65.15). Biedriem bija tiesības nodod strīdīgo jautājumu pašu iecelta šķīrējtiesneša izskatīšanai (D 4.8.34 pr.; D 4.8.34.1). Atzīšana par atbildīgu prasījumos no sabiedrības līguma izsauca papildus atbildību par ētisko kanonu pārkāpšanu – tā saukto „neslavā krišanu” (*infamia* – lat.) (C 2.11.22; D 3.2.1; D.3.2.6.4; D 3.2.6.1; D 3.2.13.5; D 3.2.6.7; D 3.2.7) (Apsītis ; Joksts 2013).

13. Romiešu korporatīvie veidojumi – biedrības (*universitatis* – lat.), kolēģijas un korporācijas (*collegiis et corporibus* – lat.) bija mākslīgi tiesību subjekti, kas pastāvēja neatkarīgi no fiziska cilvēka eksistences, tiem piekrita **tiesības uz savu autonomu īpašumu un rīcībspēja tika realizēta ar pārstāvju – fizisku personu starpniecību** (I 2.1.6; D 3.4.1.1). Korporatīvais veidojums varēja uzstāties kā prasītājs un atbildētājs tiesā, baudot fiziskai personai līdzvērtīgas procesuālās tiesības. Tiesības uz tiesas aizsardzību tika realizētas ar pārstāvju palīdzību (D 3.4.7 pr.; D 3.4.9). **Korporatīvo veidojumu saistības bija nodalītas no to biedru privātajām saistībām** – parāds par labu biedrībai, nebija parāds par labu tās biedriem, tāpat, kā biedrības parāds nebija tās biedru parāds (D 3.4.7.1). Korporatīvā veidojuma izveidošanai bija nepieciešami trīs biedri, pēc tam, tas **saglabāja savu autonomā tiesību subjekta statusu neatkarīgi no biedru skaita**. Biedrība turpināja pastāvēt arī ar vienu atlikušu biedru (D 50.16.85; D 3.4.7.2). Korporatīvo veidojumu izveide tika strikti reglamentēta, to darbībai bija nepieciešams valsts varas akcepts (D 3.4.1 pr.; D 47.22.3.2; D 47.22.1pr.; D 47.22.1.1; D 47.22.4; D 47.22.1.2), kas visai bargi vērsās pret nelikumīgi izveidotiem korporatīvajiem veidojumiem (D 47.22.2; D 47.22.3 pr.; D 47.22.3.1). Korporatīvo veidojumu dalībniekiem piekrita tiesības uz **pilnvarotā pārstāvja vai galvas (*actorem sive syndicum* – lat.)** iecelšanu, kas rīkojās visa veidojuma, nevis atsevišķu dalībnieku vārdā (D 3.4.1.1; D 3.4.2). Pilnvaro pārstāvi (*actor* - lat.) varēja iecelt arī vienīgi konkrētu uzdevumu izpildīšanai (D 3.4.10). Blakus pilnvarotajiem pārstāvjiem (*actor* – lat.) darbojās **parasti lietveži (*procurator* – lat.)** (D 3.4.6.3). Ja nebija neviena, kas veidojumu pārstāvētu, valsts varēja pārņemt tā īpašumu valdījumā un, ja pēc brīdinājuma saņemšanas, dalībnieki neveica pasākumus savai aizstāvībai, īpašumu pārdot. (D 3.4.1.2) Ja kāds svešinieks uzstājās, lai biedrību (*universitatem* – lat.) aizstāvētu, viņš varēja to darīt, līdzīgi kā privātu fizisku

personu aizstāvības gadījumos (D 3.4.1.3). Ja korporatīvo veidojumu (*civitates* – lat.) neaizstāvēja lietu vedēji, un nebija kopēja īpašuma, kuru varētu iegūt valdījumā, pietiesātie maksājumi bija veicami par labu tiem, kas uzsākuši prāvu par korporācijai pienākošos parādu atgūšanu. (D 3.4.8) Uzsākt prāvu – **pārstāvēt tiesā** korporatīvu veidojumu drīkstēja vienīgi tas, kurš ir ar likumu bija uz to pilnvarots, vai, kur attiecīga likuma nebija, tika pilnvarots ar balsojumu, ievērtējot nosacījumus balsu skaitīšanai un prasību pēc divu trešdaļu kvoruma – lēmums bija jāpieņem klātesot vismaz divām trešdaļām no visiem balsstiesīgajiem (D 3.4.3; D 3.4.4; D 3.4.5.; D 3.4.5.; D 3.4.6 pr.). Pārstāvja iecelšanu varēja uzticēt atbilstoši pilnvarotām pārstāvības institūcijām (D 3.4.6.1). Pārstāvi tiesas prāvai iecēla tikai katrai konkrētajai lietai – universāls, visaptverošs pilnvarojums jebkuras lietas vešanai netika praktizēts. Izņēmums – korporatīvo veidojumu likumiskie pārstāvji – amatpersonas („galvas” – *syndic*(lat.)), kas varēja realizēt pārstāvību jebkurā lietā bez atsevišķa pilnvarojuma (D 3.4.6.1). Prāvai ieceltais pārstāvis rīkojās vienīgi tik ilgi, cik turpinājās piešķirtās pilnvaras - institūcija, kas bija pilnvaras piešķirusi, varēja tās arī atsaukt (D 3.4.6.2). Ja pārstāvis tika pilnvarots prasību celt, viņam bija pienākums to pie lietas iztiesāšanas arī aizstāvēt. Savukārt, lai celtu prasību par sprieduma izpildi vai pieņemtu samaksu vai apsolījumu samaksāt, vajadzēja atsevišķu pilnvarojumu. (D 3.4.6.3)

2.2.Romiešu legālo ideju ietekme mūsdienu Latvijas Republikas materiālo un procesuālo tiesību normās

Tēzes attiecībā uz 2. pētniecisko jautājumu:

„Vai romiešu iedibināto legālo ideju ietekme atspoguļojas dažādām tiesību nozarēm piederīgās mūsdienu Latvijas Republikas materiālo un procesuālo tiesību normās? ” :

14. Romiešu iedibinātie principi, tiesību normu recepcijas un vēsturiskās attīstības gaitā nonākuši arī mūsdienu Latvijas Republikas likumdošanas aktos, kur atspoguļotas romiskās idejas par sabiedrības līguma/sabiedrības darbības ilguma aprobežošanas/neaprobežošanas un līguma spēkā stāšanās momenta noteikšanas iespējām (D 17.2.1.pr. vs CL 2242.p.; CL 1548.p.; CL 1551.p.; CL 1579.p.; KoL 100.p 1)), nepieciešamību pēc tiesiska darījuma dalībnieka brīvas gribas izteikuma un svarīgas maldības rezultātā noslēgta darījuma spēkā neesamību (D 44.7.57 vs CL 1440.p.; CL 1445. p.; CL 1447.p.; CL 1448.p.; CL 1450.p. u.c.) , sabiedrības līguma (tiesiska darījuma) noslēgšanas formu (D 17.2.4 pr.; D 44.7.2.1; D 44.7.2.2 vs CL 1428.p.; CL 1430.p.; CL 1473.p.; sk. CL 2241.p. – CL 2280.p; sk. KoL 77.p. – KoL 133.p.) un rakstiskās formas priekšrocībām (C 8.17.11 pr. vs CL 1483.p.4); CL 1431.p), līgumslēdzēju tiesībām uz blakus noteikumu, tai skaitā nosacījumu, ieviešanu katrā līgumā (C 4.37.6 vs CL 1548. p.; CL 1549. p.; CL 1551. p.) un sabiedrības līguma

ilguma aprobežošanu ar kādu pārejošu mērķi (D 17.2.5. pr. vs CL 2242. p.). Civillikums atļauj sabiedrības biedra darba ieguldīšanu (D 17.2.5.1; C 4.37.1 vs CL 2243.p), tomēr, saskaņā ar Komerclikuma normām, moderno SIA un AS pamatkapitālos dalībnieku darba ieguldījums ir aizliegts (KoL 151.p.(1); KoL 153.p.(2)). Civillikums paredz – par tiesiska darījuma priekšmetu nevar būt neatļauta un nepieklājīga darbība, kuras mērķis ir pretējs reliģijai, likumiem, labiem tikumiem, vai tā vērsta uz likuma apiešanu (D 17.2.57; D 18.1.35.2; D 46.1.70.5; D 27.3.1.14; D 48.10.1 pr. vs CL 1415.p). Līgums, kas veicina kaut ko pretlikumīgu, netikumīgu vai negodīgu, nesaista (D 17.2.57; D 18.1.35.2; D 46.1.70.5; D 27.3.1.14; D 48.10.1 pr. vs CL 1592.p.). Civillikums daļēji atkāpjas no romiskā principa par ar viltu noslēgta sabiedrības līguma spēkā neesamību – darījums nav spēkā neesošs, bet ir apstrīdams (D 17.2.3.3; D 4.4.16.1 vs CL 1461.p.). Komerclikumā ietverta romiskā ideja par neitrāla eksperta – lietpratēja piesaisti sabiedrības dalībnieku ietekmes sadalījuma novērtēšanai – attiecībā uz mantiskajiem ieguldījumiem SIA un AS pamatkapitālos (D 17.2.76; D 17.2.77; D 17.2.78; D 17.2.80 vs KoL 154.p. (1),(2)). Latvijas Civillikumā sastopams modificēts romiešu tiesisko tradīciju atspoguļojums – ja sabiedrības līgumā nav noteikts citādi, atvietošanas un patērējamas lietas uzskatāmas par nodotām biedru kopīpašumā, bet neatvietošanas un nepatērējamas lietas – par nodotām lietošanā (D 19.5.13.1 vs CL 2244. p.) (moderno kapitālsabiedrību (SIA un AS) pamatkapitālos ieguldītās lietas kļūst par sabiedrības īpašumu (D 19.5.13.1 vs KoL 151.p.(4))). Civillikumā ietverta romiešu ideja par biedram piederošās sabiedrības mantas daļas izdalīšanas tiesību ierobežošanu - nevar prasīt izdalīšanu, kamēr ir sabiedrības biedrs (D 17.2.16.1; D 17.2.17 pr. vs CL 2245.p.).

15. Latvijas Civillikumā iestrādāti romiskie principi attiecībā uz rīcību ar sabiedrības peļņu (biedram ir pienākums dalīties peļņā, kas pēc sava rakstura pienākas sabiedrības biedriem (D 22.1.38.9; D 17.2.52.5; D 17.2.52.6 vs CL 2246.p)) un zaudējumiem – modificējot romiešu pieeju, atļauts atrunāt apmērus biedru dalībai peļņā un zaudējumos, ja atrunas nav, bet visi ieguldījumi iemaksāti/novērtēti naudā, peļņu/zaudējumus sadala samērīgi katra ieguldījumam, ja ieguldījumi nav naudā iemaksāti/novērtēti, peļņa sadalāma visiem vienlīdzīgi (C 4.37.3; I 3.25.1; I 3.25.2; D 17.2.30 vs CL 2248.p.) (Latvijas Komerclikumā PS/KS biedra (KoL 88.p.(2)) vai SIA/AS dalībnieka (KoL 161.p.(2)) peļņas daļas apmērs padarīts par tieši atkarīgu no ieguldījuma apmēra), atrunājot vienīgi peļņas vai vienīgi zaudējumu sadales nosacījumus, nosacījumi attiecas kā uz peļņu, tā zaudējumiem (I 3.25.3 vs CL 2248.p), biedri var vienoties, ka biedrs, kas piedalās vienīgi ar darbu, piedalās peļņā, bet ne zaudējumos (I 3.25.2; D 17.2.29.1 vs CL 2247.p), nav atļauta „Lauvas” tipa sabiedrību izveide (17.2.29.2 vs CL 2247.p.). Līdzīgi kā romiešiem, Komerclikums paredz PS/KS biedra pienākumu maksāt likumiskos procentus par laikā neiemaksātu naudas ieguldījumu, iekasētās naudas nenodošanu vai

patvaļīgu paņemšanu no sabiedrības kases (D 17.2.60 pr.; D 22.1.1.1 vs KoL 81.p.(1)), SIA/AS dalībniekam/akcionāram ir atdošanas pienākums attiecībā uz tam nepamatoti izmaksātām summām (D 17.2.60 pr. vs KoL 162.p. (1)), arī mūsdienu PS un KS biedriem piekriņot tiesības uz sabiedrības lietās ciesto zaudējumu atlīdzināšanu (D 17.2.52.4 vs KoL 80.p.(1)). Komerclikumā, attiecībā uz PS vai KS, pārņemta ideja par biedra tiesībām uz sabiedrības labā taisīto izdevumu atlīdzināšanu un sabiedrības pienākumu maksāt likumiskos procentus, kuri aprēķināmi no izdevumu rašanās brīža (D 17.2.38.1; D 17.2.67 pr.; D 17.2.67.2 vs KoL 80.p.(1),(2)).

16. Romiskās legālās tradīcijas atspoguļojas Komerclikuma normās par PS biedru (D 17.2.63 pr. vs KoL 94.p.(1),(2)) un KS komplementāru (D 17.2.63 pr. vs KoL 118.p.(1),(2)) neierobežoto atbildību par sabiedrības saistībām, katra PS biedra tiesībām pārstāvēt sabiedrību, ja vien viņš nav no pārstāvības izslēgts (D 2.14.27 pr.; D 14.1.5.2; D 2.14.25 pr.; D 2.14.24 vs KoL 91.p.(1)), kōppārstāvības lietderību un tiesībām šādu kōppārstāvību noteikt (D 14.1.1.14 vs KoL 91.p.(2); KoL 223.p.(1); KoL 303.p.(1); KoL 35.p.(2)), Civillikumā paredzētajās biedru tiesībās vienoties par lietvedības uzticēšanu vienam/ vairākiem biedriem vai trešajām personām (D 14.1.4.1 vs CL 2253.p.) un noteikumā, ka darījumi, kurus lietveži savu pilnvarojumu robežās noslēguši, saista biedrus neaprobežoti un solidāri, izņemot gadījumus, kad ar trešām personām citādi nolēgts (D 14.1.4.1; D 14.1.6.1; D 14.3.13.2; D 14.3.14 vs CL 2257.p.). Jautājumā par lietvežu pilnvaru ierobežošanu, Civillikums, romiešu tradīciju ietekmē, pilnvaru aprobežošanu pieļauj (D 14.1.1.7; D 14.1.1.12 vs CL 2257.p.; CL 2254.p.; CL 2301.p.), savukārt Komerclikums, kā speciālais likums, pārstāvības apjoma ierobežojumus attiecībā uz trešajām personām neakceptē (KoL 92.p.(2); KoL 223.p.(3); KoL 303.p.(3); KoL 36.p (1); KoL 34.p.(2); KoL 92.p.(3)1),(2),3)). Atbilstoši Civillikumam (D 12.1.16 vs CL 2252.p.) un Komerclikumam (D 12.1.16 vs KoL 87.p.(1),(2))), biedru lēmumiem sabiedrības lietās nepieciešama visu biedru piekrišana vai balsu vairākums. Romisko ideju ietekme saskatāma Komerclikuma normās par PS biedra/ KS komplementāra tiesībām neapmierināt kreditora prasījumu, kamēr vien pati PS/ KS var apstrīdēt saistības pamatā esošo darījumu vai arī kreditors var apmierināt prasījumu ar ieskaitu (D 17.2.27 vs KoL 95.p.(2),(1),(2)), un, ka pamatojoties uz tiesas nolēmumu lietā, kurā atbildētāja ir sabiedrība, nedrīkst vērst pieziņu uz PS biedra/ KS komplementāra mantu (D 17.2.27 vs KoL 95.p.(3)). Romiskās tradīcijas atspoguļojas Civillikuma nosacījumos, ka par bez pārējo biedru pilnvarojuma noslēgtu līgumu atbild vienīgi tie, kas līgumu slēguši (D 3.5.7.3 vs CL 2258.p.) (Komerclikumā atrodama romiskās tradīcijas modifikācija - sabiedrības līgumā var paredzēt, ka visi vai vairāki PS biedri tiesīgi pārstāvēt sabiedrību tikai kopīgi (D 3.5.7.3 vs KoL 91.p.(1),(2)) u.c. - sk.: KoL 92.p.(1); KoL 93.p; KoL 91.p.(4); KoL 92.p.(2))), ka darījumos, ko biedrs noslēdzis ar trešo personu sava paša vārdā, atbild tikai viņš pats

(D 45.3.28.3 vs CL 2259.p.), ka kopparādnieks, var piedāvāt ieskaitam tikai savus paša pretprasījumus pret kreditoru, ja vien kopparādnieki neatrodas sabiedrības attiecībās (D 45.2.10 vs CL 1684.p.).

17. Pretēji romiešu nostādnēm, iespējama jauna biedra iestāšanās jau pastāvošā PS vai KS (KoL 96.p.(1.)), tomēr, līdzīgi kā romiešiem, jaunā biedra uzņemšanai nepieciešama visu iesaistīto pušu piekrišana (D 17.2.21; D 17.2.22; D 17.2.23 pr.; D 17.2.23.1 vs KoL 77.p.(1); KoL 118.p.(1); CL 1427.p.; CL 1511.p.). Civillikums turpina romiešu tradīciju – biedram mirstot, sabiedrība izbeidzas (D 17.2.52.9 vs CL 2262.p.4)), tomēr, ja līgumā noteikts, ka sabiedrībai jāturpinās, mirušais uzskatāms par izstājušos (D 17.2.65.9 vs CL 2262.p.4); CL 2268.p.). Sabiedrībai izbeidzoties ar biedra nāvi, mantiniekiem par nāves gadījumu jāziņo pārējiem biedriem un mirušā lietas jāturpina līdz sabiedrības vai likvidatora rīkojumam (D 17.2.40 vs CL 2266.p.), pārējiem biedriem pagaidām jāturpina sava darbība (D 3.5.20.2 vs CL 2266.p.). Saskaņā ar Civillikuma universālo principu, zaudējumu atlīdzības pienākums pāriet uz nodarītāja mantiniekiem, ja likums nenosaka citādi (D 17.2.65.2; D 17.2.63.8 ; D 17.2.65.9 vs CL 1783.p.). Komerclikumā vērojama modificēta romiešu principu ietekme – PS/ KS biedra nāves gadījumā mantiniekam tiesības kļūt par biedru, ja tā noteikts līgumā vai tam piekrikt visi biedri (D 17.2.65.9 vs KoL 104.p.(1)). Ja mantinieks nevēlas/nevar kļūt par biedru vai tam nepiekrīt pārējie, viņam atbilstoši savai daļai mantojumā ir tiesības saņemt to, kas pienāktos mirušajam pie galīgās norēķināšanās, ja sabiedrību izbeigtu mantojuma atklāšanās brīdī (D 17.2.65.9; D 17.2.63.8; C 4.37.3 vs KoL 104.p.(4)). Līdzīgi kā romiešiem, atbilstoši Civillikumam, sabiedrība izbeidzas biedriem vienojoties (D 17.2.65.3 vs CL 2262.p.1)) vai biedram uzsakot – ja līgumā nav paredzēta sabiedrības turpināšana pēc uzteikuma (I 3.25.4 vs CL 2262.p.4); CL 2268.p.). Noteikums, ar kuru uzteikšanas tiesība noliegta, nav spēkā (D 10.3.14.4 vs CL 2264.p.). Komerclikums paredz PS/KS biedra tiesības izstāties, līgumu uzsakot (C 3.37.5 vs KoL 99.p.(1)). Civillikums aizliedz uzteikt ļaunprātīgi – tad biedrs atbild par zaudējumiem uzteikuma dēļ, nepiedalās peļņā, kas gūta pēc uzteikuma (D 17.2.14; D 17.2.65.5; D 17.2.17.2; D 17.2.65.3; D 17.2.65.6; I 3.25.4; D 17.2.65.4 vs CL 2264.p.). Civillikumā noteiktas biedra tiesības nekavējotī prasīt sabiedrības izbeigšanu aiz svarīgiem iemesliem (D 17.2.15; D 17.2.14 vs CL 2263.p.). Ja sabiedrība izbeidzas citādi kā ar uzteikumu, biedra lietvedības tiesība pastāv līdz laikam, kad viņš par izbeigšanos uzzina vai viņam vajadzētu par to uzzināt (D 17.2.17.1 vs CL 2266.p.). Komerclikums paredz PS/KS izbeigšanos ar biedru lēmumu (D 17.2.65.3 vs KoL 97.p.(1) 2)). Civillikums paredz sabiedrības izbeigšanos ja pār biedra mantu atklāj konkursu vai nodibina administrāciju (I 3.25.8; D 17.2.65.1 vs CL 2262.p.4)), kā arī kreditora tiesības, izpildot spriedumu, uzteikt biedra vietā sabiedrības līgumu, apķīlāt tā ieguldījumu un veikt piedziņu (D 17.2.65.1 vs CL 2265.p.). Tomēr, atšķirībā no romiešu prakses, atļauta sabiedrības līguma turpināšanās, ja līgumā tāda

paredzēta (I 3.25.8 vs CL 2268.p.). Komerclikums paredz - biedra maksātspēja ir tā izstāšanās pamats no PS/KS – ja līgumā nav citādi noteikts (KoL 97.p.(2) 2)). Civillikumā norādīts uz valsts varas („valdības”) tiesībām aizliegt sabiedrībai tālāk pastāvēt (D 17.2.65.12; I 3.25.7 vs CL 2262.p.5)), Komerclikumā - uz sabiedrības izbeigšanos ar tiesas nolēmumu (D 17.2.65 pr. vs KoL 97.p. (1) 4); KoL 98.p (1)). Civillikumā noteikts, ka sabiedrība izbeidzas, ja sasniegts tai spraudtais mērķis (I 3.25.6 vs CL 2262.p.3)). Arī saskaņā ar Civillikumu, likvidējot sabiedrību, piemērojami noteikumi par kopīpašuma sadali (D 17.2.65.13; D 10.3.1 vs CL 2275.p.). Paredzētas kopīpašnieku tiesības prasīt kopīpašuma dalīšanu (D 10.3.2 pr. vs CL 1074.p.) un tiesības tiem piederošās daļas atsavināt vai ieķīlāt (D 10.3.14.3 vs CL 1072.p.).

18. Latvijas Civillikumā pārņemta Romiešu koncepcija par civiltiesiskās vainas gradāciju un pakāpēm – raugoties no tā, vai darbība izdarīta ļaunā nolūkā, vai tikai aiz neuzmanības (D 50.17.23; D 13.6.5.2; D 17.2.52.2; D 17.2.52.11 vs CL 1640.p.), nedefinējot ļauna nolūka (*dolo* – lat.) (D 47.8.2.8; D 17.2.68.1 vs CL 1641.p.) un neuzmanības (*culpa*- lat.) (CL 1644.p.) – rupjas (*culpa lata* – lat.) (D 50.16.213.2; D 50.16.223 pr. vs CL 1645.p.) un vieglas (*culpa levis* – lat.) (D 7.1.65 pr.; I 3.25.9 vs CL 1646.p.) jēdzienus. Sabiedrības biedru savstarpējās atbildības limits sniedzas līdz vieglai neuzmanībai (*culpa levis* – lat.) ieskaitot (D 7.1.65 pr.; D 17.2.72; I 3.25.9 vs CL 2250.p.), izslēdzot atbildību par nejaušu gadījumu (*casus* – lat.) un nepārvaramas varas (*vis maior* – lat.) apstākļiem (D 17.2.52.3; D 50.17.23; D 19.2.25.6; D 44.7.1.4 vs CL 1773.p.; CL 1774.p.) (ar izņēmumiem, pem. viesnīcnieka glabājums u.c. – atbild līdz nejaušam gadījumam (*casus* – lat.) ieskaitot (D 4.9.6.1 vs CL 1998.p.)). Romisko tradīciju ietekmē, Civillikums paredz savstarpēju prasījumu ieskaitu abpusējas neuzmanības situācijā (D 16.2.10 pr.; D 16.2.10 1. vs CL 1650.p.) un nepieļauj savstarpējus prasījumus abpusēja viltus un ļauna nolūka gadījumā (D 16.2.10 pr.; D 16.2.10 1. vs CL 1462.p.). Pusēm nav saistoši līgumi, kas nolīgti par pretlikumīgas darbības nedarīšanu vai tikai par sava pienākuma izpildīšanu (D 50.17.23 vs CL 1571.p.). Iespējama ar viltus palīdzību noslēgtu darījumu atcelšana (D 4.4.7.1; D 4.4.16.1; D 4.4.6 vs CL 1461.p.) – atšķirībā no romiešiem, šādus darījumus neuzskata par automātiski spēkā neesošiem. Civillikumā pārmantota romiešu legālajai tradīcijai raksturīgā skeptiski negatīvā attieksme pret azartspēļu saistībām – tās nebada likumisku (D 17.2.59.1 vs CL 2283.p.) /tiesas (D 17.2.59.1 vs CL 2284.p.) aizsardzību.

19. Civillikumā pārmantotas romiskās idejas par to, ka nav jāatlīdzina nejaušs (tā cēlonis ir nejaušs notikums vai nepārvaramā vara (D 19.2.25.6; D 44.7.1.4 vs CL 1773.p.)) zaudējums (D 19.2.25.6 vs CL 1774.p.), ka katru kopparādnieku var piespiest izpildīt visu saistību, un izpildījums atsvabina pārējos (D 45.2.2 vs CL 1682.p.) un, ka no parādnieka ieskata atkarīgs, kuram no kopkreditoriem saistību izpildīt (D 45.2.2 vs CL 1681.p.), ka tas, kas

uzdevis izdarīt neatļautu darbību, par to atbild, kaut arī būtu pārkāptas uzdevuma robežas (D 9.4.1 pr.; D 9.4.2 pr. vs CL 1781.p.), ka tas, kurš nepietiekoši atbildīgi izvēlas savus kalpotājus u.c. darbiniekus, atbild par viņu nodarītajiem zaudējumiem (D 39.4.1 pr. ; D 39.4.3 pr. vs CL 1782.p.), ka glabātājs, kas uzņemas lietu glabāt bez atlīdzības, atbild tikai par ļaunprātību (*dolo* (lat.)) vai rupju neuzmanību (*culpa lata* (lat.)) (D 16.3.1.6 vs CL 1972.p.) un ka iespējama brīvprātīga atbildības limita paaugstināšana līdz nejausam gadījumam (*casus* (lat.) (CL 1974.p.1)) (romiešiem limits zemāks – līdz neuzmanībai - *culpa* (lat.) (D 16.3.1.6 vs CL 1974.p.1))). Saskaņā ar romiešu legālo tradīciju, Latvijas Civillikumā reglamentēts pūra institūts (D 23.3 tit.; D 23.4 tit.; D 23.5 tit.; D 24.3 tit.; D 25.1 tit.; C 5.12 tit.; C 5.13 tit.; C 5.14 tit.; C 5.15 tit.; C 5.18 tit.; C 5.19 tit.; C 5.20 tit.; C 5.22 tit.; C 5.23 tit.; C 7.74 tit; D 17.2.81 vs CL 111.p-113.p). un atrunātas laulāto tiesības celt savstarpējus prasījumus (D 25.2.1; D 24.3.54; D 42.1.52 vs CL 85.p.). Romisko principu ietekmē Civillikums nosaka – uz mantinieku pāriet visas saistības, izņemot tīri personiskās (D 3.2.6.6 vs CL 705.p.). Civillikums paredz aizgādību pār personām ar garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem (C 4.37.7 vs CL 217.p 1); CL 217.p 1¹); CL 360.p.; CL 364.² p.). Civillikumā, transformētā veidā, darbojas tēva varas (*patria potestas* – lat.) institūta tradīcijas – bērns atrodas vecāku „aizgādībā” (līdz 01.01.2003. – „vecāku varā”) (D 17.2.58.2 vs CL 177.p.), vecāki, ja vien paši nav labumu guvēji, neatbild par saistībām, kuras bez viņu ziņas/pieķiršanas aizgādībā esošie nepilngadīgie noslēguši (D 17.2.58.2 vs CL 197.p.). Saskaņā ar Civillikumu taisīt tiesiskus darījumus var arī caur vietniekiem (D 17.2.16 pr. vs CL 1410.p.).

20. Arī mūsdienu Latvijas Civillikums paredz sabiedrības biedra tiesības savā vārdā celt prasību pret katru līdzbiedru par sabiedrības līgumā uzņemto pienākumu pildīšanu (D 2.14.7.1; D 2.13.9 pr. vs CL 2250.p.). Saskaņā ar Komerclikumu, PS/KS var būt prasītāja un atbildētāja tiesā, piedziņu uz sabiedrības mantu var vērst tikai pēc tiesas nolēmuma lietā, kurā atbildētāja ir sabiedrība (D 17.2.31 vs KoL 90.p.(1) – (2)). Mūsdienu Latvijas likumdošanā pārņemta romiešu koncepcija par procesuālajiem termiņiem (C 7.40.1.1c; C 7.40.1.1d; C 7.40.1.1e vs CPL 46.p.(1); KoL 116.p.; KoL 117.p.), tradīcija saistītas tiesvedības lietderības labad apvienot (D 17.2.52.14 vs CPL 134.p.(1) –(2)), tradīcija likumiski definēt tiesas rīcību attiecībā uz normatīvo aktu piemērošanas kārtību (I 4.6.28; I 4.6.30 vs CPL 5.p.(1) – (5); CPL 8.p(1)), saglabājusies tiesība uz pretprasības celšanu (D 3.2.6.7 vs CPL 136.p.(1) – (2),(4)), pārņemts romiešu izlīguma institūts (D 3.2.7 vs CL 1881.p.; CL 1885.p; CPL 226.p.(3); CPL 226.p.(1)-(2)), pārņemta romiešu aizsāktā sodanādu pielīgšanas prakse – kā īpašs līgumsoda institūts (D 17.2.71 pr.; D 17.2.41; D 17.2.42 vs CL 1716.p.; CL 1717.p.; CL 1718.p.). Ideja par prasības nodrošināšanu kļuvusi arī par mūsdienu procesuālo tiesību elementu – paši nodrošinājuma līdzekļi gan kļuvuši modernāki (D 17.2.38 pr.; *Gaius, inst* 4.14 vs CPL. 137.p (1); CPL 139.p(1); CPL 138.p.). Mūsdienu

līgumslēdzēji vairumā gadījumu tiesīgi vienoties par šķīrējtiesas izmantošanu. Turpina dzīvot romiešu ideja par to, ka ierobežojama šķīrējtiesu izvēlējušos prāvnieku tiesība griezties vispārējas nozīmes valsts tiesā (D 4.8.34 pr.; D 4.8.34.1 vs CPL 23.p.(1); CPL 132.p (1) 3); CPL 223.p. 6)). Šķīrējtiesas process ir konfidenciāls – paralēles ar romisko tradīciju – mehānisms varbūtējās publicitātes – „neslavas” izslēgšanai (D 3.2.13.5 vs CPL 512.p.(1)-(2)). No romiešu legālās tradīcijas nācis juridiskās ētikas pamatprincips – neviens nav uzskatāms par vainīgu, pirms nav tiesā notiesāts un spriedums nav stājies likumīgā spēkā – t.s. „Nevainīguma prezumcija”. Procesuālajā likumdošanā pieņemta romiešu prakse attiecībā uz vairāku tiesu instanču izmantošanu (D 3.2.6.1 vs KPL 19.p.(1); KPL 554.p.(1); KPL 577.p (1); KPL 632.p (1) – (2); CPL 203.p. (1); CPL 434.p (1) – (2) ; CPL 477.p.). Romiešiem varam pateikties par mūsdienu krimināltiesību aksiomu par subjektīvās puses nozīmi noziedzīga nodarījuma kvalificēšanā (D 17.2.51 pr.) – „...*quia furtum sine affectu furandi non committur*”(lat.) – „...jo nav zādzības bez nolūka nozagt”. (I 4.1.7) (Apsītis ; Joksts 2013). Paralēles ar romiešu konstrukcijām meklējamā modernajā idejā par cietušā tiesībām uz ar noziedzīgu nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšanu (D 17.2.45; D 17.2.46; D 17.2.47 pr.; D 17.2.47.1; D 17.2.49; D 17.2.48; D 17.2.50; D 17.2.51.1 vs KPL 350.p.(1) – (3); CPL 7.p.(1) – (2)). Saistībā ar romiešu „neslavas” (*infamia* – lat) koncepciju, transformēta doma par papildus sankcijas – specifisku tiesību ierobežojumu iespējamību, piem., Komerclikuma normas par komercdarbības ierobežojumiem fiziskai personai kriminālprocesa vai administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros (C 2.11.22; D 3.2.1 vs KoL 4.p.(4)).

21. Balstoties uz romiskajiem principiem būvēta mūsdienu Latvijas kapitālsabiedrību (SIA, AS) un biedrību legālā struktūra, kas kā juridiskas personas ar savu no dalībnieku (akcionāru, biedru) privātās mantas nodalītu īpašumu, taisa tiesiskos darījumus caur likumīgiem pārstāvjiem – ar valdes locekļu starpniecību (I 2.1.6; D 3.4.1.1 vs KoL 135.p.(1); BNL 2.p.(1); BNL 3.p.; KoL 151.p.(4); KoL 163.p.(4); KoL 182.p.(1),(2); KoL 301.p.(3); KoL 323.p.; KoL 328.p.; KoL 372.p.(1); BNL 7.p.(1); CL 1410.p.; KoL 221.p.(1); KoL 301.p.(1)).; BNL 42.p.(1),(2),(3); KoL 221.p.(2),(3); KoL 304.p.(1),(2)). Kapitālsabiedrība kā juridiskā persona turpina pastāvēt arī pēc dalībnieku/akcionāru sastāva izmaiņām neatkarīgi no dalībnieku/akcionāru atlikušā skaita (D 50.16.85; D 3.4.7.2 vs KoL 140.p.(2); KoL 188.p.(1); KoL 238.p.(1); KoL 135.p.(1)). Saistībā ar romiešu biedrību, varam runāt par ierobežotās atbildības institūta aizsākumu, kur kapitālsabiedrība vai biedrība neatbild par dalībnieka saistībām un dalībnieks neatbild par kapitālsabiedrības vai biedrības saistībām (D 3.4.7.1 vs KoL 137.p.(3); KoL 137.p.(2); BNL 4.p.(2); KoL 137.p.(1); BNL 4.p.(1)). Arī Latvijas procesuālajā likumdošanā atzīta juridisko personu (kapitālsabiedrību (SIA, AS), biedrību u.c.) un fizisko personu vienlīdzīga civilprocesuālā tiesībspēja un rīcībspēja. Juridisko personu lietas tiesā ved to amatpersonas, vai arī citi pilnvaroti

pārstāvji. (D 3.4.7 pr.; D 3.4.9; D 3.4.6.1 vs CPL 71.p.(1),(2); CPL 72.p.(1); CPL 82.p.(2); KoL 135.p.(1); BNL 3.p.) Pārstāvamais var pārstāvim doto pilnvarojumu jebkurā laikā atsaukt (D 3.4.6.2 vs CPL 87.p.(1)). Pārstāvim ir tiesības pārstāvamā vārdā izpildīt visas procesuālās darbības, izņemot tās, kuru izpildīšanai nepieciešams īpašs pilnvarojums. Līdzīgi kā romiešu gadījumā, īpašs pilnvarojums vajadzīgs, cita starpā, izpilddokumentu iesniegšanai piedziņai un piespriestās mantas vai naudas saņemšanai. (D 3.4.6.3 vs CPL 86.p.(1); CPL 86.p.(2)) Attiecībā uz mūsdienu Latvijas biedrību un kapitālsabiedrību (SIA un AS) lēmējinstītūciju (biedru, dalībnieku un akcionāru sapulču) lēģitimitāti darbojas romiskā ideja par kvorumu (D 3.4.3; D 3.4.4; D 3.4.5.; D 3.4.5.; D 3.4.6 pr. vs BNL 37.p.(1); KoL 212.p.(1); KoL 275.p.). Romiskie principi likti kapitālsabiedrību (SIA un AS) valžu darbības pamatā (D 3.4.1.1; D 3.4.2 vs KoL 221.p.(1); KoL 224.p.(1); KoL 223.p.(1); KoL 223.p.(3); KoL 301.p.(1),(2),(3); KoL 303.p.(1); KoL 303.p.(3)), mūsdienu biedrības statūtos var noteikt, ka papildus valdei izveidojama cita instītūcija atsevišķu darbību veikšanai (D 3.4.10 vs BNL 48.p.). Arī mūsdienu demokrātisko valstu likumdevējiem nav sveša ideja par valsts varas tiesībām likuma ietvaros un likumā paredzētā kārtībā rīkoties pret tiesiskumu apdraudošām juridiskām personām (D 47.22.2; D 47.22.3 pr.; D 47.22.3.1 vs BNL 57.p.(1)1); KL 70.¹p.; KL 70.²p. (1)1); KL 70.³p. (1); KL 70.³p. (3); KL 70.³p. (2)). Lai arī mūsdienu Rietumu, tai skaitā Latvijas, tiesiskajai kultūrai raksturīga biedrošanās brīvību un komercdarbības attīstību veicinoša, nevis ierobežojoša pieeja, vienlaicīgi tiek atzīta nepieciešamība pēc šādu aktivitāšu likumiskās reglamentācijas, kā arī indivīdu un sabiedrības interesēs noteiktu ierobežojumu piemērošanas – piem., darbības principu/kārtības regulācija, reģistrācijas prasība, licencēšana, specifiski azliegumi u.c. Tādējādi, nepieciešams norādīt uz netiešu romiešu tiesiskās kultūras idejisko ietekmi. (D 3.4.1 pr.; D 47.22.3.2; D 47.22.1pr.; D 47.22.1.1; D 47.22.4; D 47.22.1.2 vs BNL 1.p.(1); KoL 134.p.(2); KoL 1.p.(1),(2),(3); BNL 1.p.(2); KoL 3.p.; BNL 3.p.; KoL 1.p.(1); KoL 6.p.; KoL 4.p.; KoL 4¹.p.; KoL 4².p.)

NOBEIGUMS

Ņemot vērā augstāk minēto, izdarāms sekojošs secinājumu kopsavilkums:

Attiecībā uz 1. pētniecisko jautājumu.

1. Senās Romas sabiedrības tautsaimnieciskās vajadzības noteica nepieciešamību, bet ekonomiskās attīstības līmenis saturēja atbilstošos priekšnosacījumus visai komplicētu un detalizētu ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanas noteikumu radīšanai.

2. Norādes par resursu/kapitāla apvienošanas kārtību atrodamas romiešu jurista **Gaja** (*Gaius*) darba *Instītūcijas* (*Institutiones – lat.*) 3. grāmatā, sākot no 148. paragrāfa līdz 154. paragrāfam (*Gaius, inst. 3.148. – Gaius, inst. 3.154.*). Tomēr, galvenais tiesību avots attiecībā uz seno romiešu kapitālu apvienošanas noteikumiem ir t.s. **Justiniāna kodifikācija** jeb *Corpus Iuris Civilis*. Kodifikācijas daļas *Codex Iustinianus* 4. grāmatas 37. titulā *Pro socio* (C 4.37.0.), daļas *Digesta seu Pandectae* 3. grāmatas 4. titulā *Quod cuiuscumque universitatis nomine vel contra eam agatur* (D 3.4.0.), 17. grāmatas 2. titulā *Pro socio* (D 17.2.0), 47. grāmatas 22. titulā *De collegiis et corporibus* (D 47.22.0.) un daļas *Institutiones sive elementa* 3. grāmatas 25. titulā *De societate* (I 3.25.) regulēti jautājumi par personu rīcībā esošo resursu/kapitāla apvienošanu ekonomisku mērķu sasniegšanai. Šeit atrodam ap 50% no normām attiecībā uz ekonomisko resursu/kapitāla apvienošanas un tālākas kopapsaimniekošanas kārtību. Pārējie 50% izkaisīti pa visu kodifikācijas tekstu atsevišķu fragmentu veidā.

3. Iespējams izdalīt divas resursu/kapitāla apvienošanas organizatoriski tiesiskās formas:

- i) romiešu **sabiedrība jeb sabiedrības līgums** (*societa – lat.*),
- ii) romiešu **korporatīvie veidojumi** („juridiskās personas”) – **biedrības** (*universitatis – lat.*), **kolēģijas un korporācijas** (*collegiis et corporibus – lat.*).

4. Romiešu **sabiedrības jeb sabiedrības līguma** (*societa – lat.*) pastāvēšanas **vispārējo principu reglamentācija** ietver nosacījumus attiecībā uz sabiedrības darbības un sabiedrības līguma spēkā stāšanās termiņiem, sabiedrības līgumu kā obligātu priekšnoteikumu sabiedrības eksistencei, līguma tiesisko statusu, nepieciešamību pēc līgumslēdzēju īstenās gribas atspoguļojuma, viltus (*dolo malo – lat.*) ietekmes novēršanas un labas ticības (*bona fides – lat.*) principu ievērošanas, noteikumus par līguma būtiskajām sastāvdaļām, formu, nosacījumu ietveršanu, sabiedrību darbības mērķiem, uzdevumiem, veidiem, sabiedrības labā veicama darba ieguldīšanu, līgumslēdzēju – sieviešu situāciju, ierobežojumiem un aizliegumiem attiecībā uz atsevišķiem līgumu veidiem, līgumu slēgšanas mērķiem un nolūkiem,

nosacījumus attiecībā uz biedram pienākošos daļu un ietekmes savstarpējā sadalījuma principiem.

5. Romiešu sabiedrības (*societa* – lat.) biedri nezaudēja īpašuma tiesības uz **ieguldīto mantu** - kļuva par kopīpašniekiem attiecībā uz sabiedrības kopējo fondu. Biedri varēja līdzbiedru piespiest veikt sabiedrībai pienākošās lietas ieguldīšanu. Ja sabiedrības izveides mērķis bija apvienotās mantas pārdošana, **zaudējot daļu mantas**, sabiedrība izbeidzās, ja mantas kopēja apsaimniekošana – līguma darbība turpinājās. Ja ieguldāmā **mantā tika zaudēta** pēc ieguldīšanas, zaudējumi bija jācieš biedriem solidāri, ja pirms – tikai neveiksmīgajam biedram. No sabiedrības nevarēja pietiesāt azartspēles vai laulības pārkāpšanā zaudēto, bet varēja atgūt to, ko biedrs zaudēja dēļ pārējo rīcības ļaunā nolūkā (*dolo* – lat.). **Prettiesiski iegūtas mantas ieguldījumi** bija aizliegti, tomēr, ja tāda nonāca sabiedrībā, pieņēma, ka tā kļuvusi par kopējās mantas daļu kā biedru kopējs ieguvums (*commune erit lucrum* – lat.) - ieguldītājs drīkstēja izņemt tikai tad, ja pret viņu cēla prasību par piesavinātās mantas atdošanu - nācās izdot vai nu nelikumīgi piesavināto, vai piesavināto kopā ar soda samaksu. Ja līdzbiedri par prettiesisko ieguldījumu nezināja, vainīgais atbildēja viens pats, ja zināja – arī līdzbiedriem pienācās maksāt sodu. Ja **sabiedrības līgums paredzēja visas biedru mantas ieguldīšanu**, visa manta pienācās biedriem kopīgi. Pušu parādi saglabājās, prasības tiesības pret biedru parādniekiem nodeva sabiedrībai. Kopīgi ieguva mantojumus, legātus, dāvinājumus, citus īpašumus – jebkādu nākotnē iegūstamu mantu. Biedrs saglabāja tiesības izvēlēties testamentāros mantiniekus. Sabiedrība atbildēja biedram par tam nodarītajiem kaitējumiem un bojājumiem, tai bija jāapmaksā biedram piesprieštie sodi, tomēr, tikai tad, ja tas tika nepamatoti notiesāts. **Sabiedrības līgumā bez visas mantas ieguldīšanas** biedru privātie parādi neattiecās uz sabiedrību un nebija tai saistoši, ja vien neizrietēja no sabiedrības darbības. Sabiedrība nevarēja pretendēt uz biedriem piekritušajiem mantojumiem, legātiem un dāvinājumiem.

6. Ja **peļņas un zaudējumu sadales principi** nebija atrunāti, notika biedru vienlīdzīga piedalīšanās kā peļņā, tā zaudējumos, ja nosacījumi tika līgumā atrunāti, tie bija jāievēro. Ja bija atrunāta tikai katra peļņas daļa, vai tikai katra sedzamo zaudējumu apmērs, pieņēma, ka attiecībā uz otro atrunāta tāda pati daļa, kā uz pirmo. Atsevišķus biedrus varēja atbrīvot no zaudējumu segšanas pienākuma – ja biedra sniegto pakalpojumu vērtība līdzinājās zaudējumu daļai, no kuras segšanas viņu atbrīvoja. Līgumā varēja paredzēt atšķirīgus katram piekrītošos peļņas un zaudējumu daudzumus, ievērojot peļņas un zaudējumu savstarpējās proporcionalitātes principu. Nebija atļauta sabiedrība, kurā kāds sedza vienīgi zaudējumus, peļņā vispār nepiedaloties (*Leonine* (lat.) – “Lauvas”). Biedriem bija **tiesības uz sabiedrības labā taisītu izdevumu kompensāciju**. Avoti runā, piem., par saprātīgu ceļošanas izdevumu, izdevumu par kopīpašumā esoša strauta (*rivum* – lat.) sakārtošanu u.c. atmaksu. Pie izdevumu atmaksas biedriem bija tiesības uz procentu

iekasēšanu, kā par savas (tādus pat %, kādus gūtu naudu aizdodot), tā aizņemtas naudas ieguldīšanu. Tika reglamentēti nosacījumi par ārstniecības izdevumu segšanu – piem., izdevumi par ievainojumu ārstēšanu pēc mēģinājuma novērst sabiedrības vergu bēgšanu, izmaksas ārstiem sakarā ar krišanu laupītāju nagos.

7. Attiecībā uz romiešu sabiedrības tiesisko statusu, pārstāvību un atbildību par saistībām, akcentējams – Digestu 46. grāmatas 1. titulā norādīts, ka sabiedrība, līdzīgi mantojuma masai vai pašvaldībai, spēj legāli darboties tādā pat veidā kā fiziskas personas (D 46.1.22). Tāpat, avotos norādīts, ka sabiedrībai var būt vadītājs (*magister* – lat.), kurš tās vārdā tiesīgs uzņemties sabiedrībai un sabiedrības darījumu partneriem obligātas saistības (D 2.14.14). Tomēr, par pilnvērtīgu korporatīvu veidojumu sabiedrības līgumu (*societa* – lat.) uzskatīt nevar – biedri ne tikai nesa atbildību par sabiedrības saistībām ar visu savu mantu, bet šī atbildība bija pilnībā solidāra – kreditori varēja celt prasījumu nevis pret sabiedrību kā korporatīvu veidojumu, bet pret katru no atsevišķajiem biedriem – parasti, nevis proporcionāli biedra daļai sabiedrībā, bet gan par visu sabiedrības parādu kopumā. Vienlaicīgi, norādīts, ka parādi, kas radušies sabiedrības pastāvēšanas laikā, atmaksājami no sabiedrības kopējā fonda un, ka biedram ir tiesības viņa samaksāto no saviem līdzbiedriem piedzīt. **Saistības** sabiedrības vārdā **varēja uzņemties** kā paši biedri, tā to pārstāvji – piem., kuģa kapteinis (*magister navis* – lat.), komercaģents, komerciāla vai industriāla uzņēmuma pārvaldnieks (*institor* – lat.), vadītājs (*magister* – lat.). Pārstāvji varēja nākt kā no biedru vidus, tā arī atrasties ārpus biedru loka. Tie varēja būt kā brīvie, tā biedru vai trešo personu vergi.

8. Romiešu sabiedrības biedru savstarpējās attiecībās pienācās ievērot taisnīguma principus. „Laba ticība” (*bona fides* – lat.) bija prasījuma no sabiedrības līguma būtiska sastāvdaļa, tiesā lietu izskatīja ņemot vērā faktiskos apstākļus, izslēdzot viltu un netaisnīgu rīcību. Biedram pienācās atbildēt par zaudējumiem, ko līdzbiedriem būtu jācieš dēļ viņa nolaidības. Ja biedri bija vainojami vienāda līmeņa vienādi novērtējamās nolaidīgās darbībās, piemēroja savstarpējo prasījumu ieskaitu. Biedrs atbildēja kā par līdzbiedram nodarītu tīšu kaitējumu, tā par neuzmanību. Nosacījums bija spēkā, ja puses netika vienojušās par citām (augstāku vai zemāku) atbildības robežām. Nejaušu gadījumu savstarpējās atbildības pienākums neietvēra. Izņēmums – viesnīcnieku, kuģu īpašnieku, iebraucamo vietu turētāju paaugstinātā atbildība (līdz nejaušam gadījumam ieskaitot) par uzticēto lietu saglabāšanu. Biedri neatbildēja par neparedzamiem negadījumiem jeb t.s. nepārvaramas varas gadījumiem, kurus atbildīgā persona ietekmēt nevarēja un bija no atbildības atbrīvojama. Prasot atbildību par deliktiem (piem. zādzību, prettiesisku darbību u.c.), pret vainīgo biedru varēja vērsties gan saistībā ar pastrādāto deliktu, gan par sabiedrības līguma pārkāpumu. Atbildot par t.s. kvazideliktiem (ar priekšmetu/šķidrumu izmešanu/izliešanu nodarītiem miesas/īpašuma bojājumiem), biedri – ēkas/dzīvokļa īpašnieki, īrnieki, apdzīvotāji, varēja

piedzīt no līdzbiedriem proporcionālu kompensāciju - par summām, ko kāds no tiem bija cietušajam izmaksājis. Biedri varēja vērsties pret līdzbiedriem par savstarpējo saistību nepildīšanu (piem., preču piegāžu nenodrošināšanu). Par sabiedrības līdzekļu neatbilstošu apsaimniekošanu un izmantošanu personīgajām vajadzībām pienācās maksāt procentus. Attiecībā uz sabiedrības līgumu, pastāvēja izņēmums – biedrs nebija tiesīgs piedzīt no līdzbiedra vairāk, kā tas spēj samaksāt bez parādu piespiedu ieturēšanas – privilēģija pienācās tikai biedram – atbildētājam un nebija citiem tālāk pārvedama. **Jaunu biedru uzņemšana** bija ierobežota. Ja kāds tika no jauna pieņemts dalībai sabiedrībā, viņš bija biedrs (atradās tiešas līgumattiecības) tikai biedram, kas viņu uzaicinājis. Kļūšanai par visu biedru līdzvērtīgu partneri, bija nepieciešama visu piekrišana - sabiedrības līguma grozīšana vai jauna līguma noslēgšana.

9. Lauības un sabiedrības līguma institūtu mijiedarbības gadījumā, laulības institūtam prasti bija prioritāte. Īpaši pie prasījumiem attiecībā uz sabiedrības biedru sievu/ meitu pūriem, kas, ar atsevišķiem izņēmumiem, tika apmierināti prioritārā kārtībā. Tika praktizēta biedru meitu pūra finansēšana no sabiedrības līdzekļiem. Arī pati romiešu laulība tika uzskatīta par sava veida „dzīves sabiedrību” – „*societas vitae*” (lat.), kas bija procesuāli un materiāli ievērtējams laulāto savstarpējo prasījumu gadījumos.

10. Biedra statuss un vieta romiešu sabiedrības līgumā nebija mantojami. Mirstot kādam no biedriem, sabiedrība izbeidzās – ja dibinot, nebija panākta cita vienošanās. Izņēmums – sabiedrības nodokļu iekasēšanai – varēja turpināties arī pēc biedra nāves. Biedra mantinieks varēja pretendēt uz priekšteča daļu peļņā, kas sabiedrībai izbeidzoties, bija biedru starpā sadalāma, tam bija saistoši arī zaudējumi. Kaut arī mantinieks nebija sabiedrības biedrs, tam bija jāvērs par labu sekas, kas izcēlušās dēļ priekšteča neuzmanības un piekrita pienākums pabeigt to, ko aizgājējs uzsācis, bet nav pabeidzis, un bija ņemama vērā jebkura ļauna ticība vai tīšs kaitējums, kurā aizgājējs vainojams. Personiskā rakstura neslava (*infamia* – lat.) uz mantinieku nepārgāja – atbildēja tikai par aizgājēja mantiskajiem parādiem. Līdzīgi, līdzdalība sabiedrības līgumā nepārgāja arī uz **arogatoru**, kas ar arogācijas institūta palīdzību bija pieņēmis sabiedrības biedru savā tēva varā - piešķīris savam miesīgam bērnam līdzvērtīgu statusu.

11. Sabiedrības līgums varēja izbeigties arī biedru izstāšanos, nāvi, pilsoņa tiesību zaudēšanu un sakarā ar vispārēju nabadzību. Saskaņā ar jurista Ulpiana (*Domitius Ulpianus*, ? – 228.AD) legāldefinīciju, sabiedrība izbeidzās: ja beidza eksistēt tie, kas to izveidojuši, ar mantas zaudēšanu, ar biedru gribu to izbeigt, ar tiesiskām darbībām. Biedri izbeidza eksistenci ar pilnīgu vai vidēju tiesībspējas samazināšanos vai ar nāvi. Mantu uzskatīja par zudušu, ja nekas nebija atlicis vai bija mainījies tās juridiskais statuss – beigusī pastāvēt, izņemta no civiltiesiskās apgrozības sakrālos nolūkos, no privātas kļuvusi par publisku – atsavināta par labu Romas tautai – valstij. Sabiedrība izbeidzās ar pušu gribu no tās izstājoties. Ar tiesiskām darbībām sabiedrība izbeidzās tad, kad ar

vienošanos vai tiesas nolēmumu mainījās nolūks, kura dēļ tā izveidota, vai bija veikti tiesiski pasākumi nolūkā sabiedrību izbeigt. Sabiedrība, kas veidota mērķa sasniegšanai, izbeidzās ar mērķa sasniegšanu. Izbeidzoties sabiedrības līgumam, saglabājās bijušo biedru kopīpašums uz izjukušās sabiedrības mantu, kuras sadalei pielietoja prasījumu par kopīgās mantas dalīšanu (*actio communi dividundo* – lat.) – universāls prasījums kopīpašuma sadalei. Mantas sadali veica romiešu civilprocesa ietvaros nozīmēts arbitrs (*arbiter* – lat.). Nesadalītais kopīpašums tika apsaimniekots kā pusēm piederošo domājamo daļu tiesiski integrēts apvienojums. Biedru **nevarēja piespiest palikt sabiedrībā, ja viņš to nevēlējās**. Ja pastāvēja vienošanās kādu laiku no sabiedrības neizstāties, bet biedrs izstājās pirms termiņa un ekonomiski nepiemērotā brīdī, izstāšanās bija spēkā esoša, bet pārējiem piekrita tiesības uz kompensāciju. Izstāšanos varēja veikt kā biedrs pats, tā viņa pārstāvis. Izstāšanās paziņojumu varēja izteikt ne tikai biedram, bet arī tā ieceltajam pārstāvim (*procurator* – lat.). Ja starp biedriem bija garīgi slima persona, tiesības izstāties tika nodotas tās aizgādnim.

12. Prasība jeb prasījums no sabiedrības līguma (*actio pro socio* - lat.) bija **procesuāls mehānisms** – „prasība tiesā” (*actio* – lat.), ar kuras palīdzību sabiedrības biedri varēja līdzbiedrus piespiest izpildīt uzņemtās saistības un panākt aizskarto interešu aizsardzību. Prasījums piederēja kategorijai *in personam* (lat.) – cēla pret atbildētājiem, kas bija prasītājam personīgi atbildīgi saskaņā ar līgumu (kontraktu) vai sakarā ar pastrādātām prettiesiskām darbībām. Prasījums bija skatāms saskaņā ar labu ticību (*bonae fidei* – lat.) – tiesnesim piederēja brīva vara interpretēt likumdošanas aktus un izskatīt lietu ņemot vērā faktiskos apstākļus, balstoties uz taisnīguma un godprātības principiem. Tiesas procesā iesaistījās sabiedrība kā atsevišķa puse. Saistītas lietas varēja procesuāli apvienot. Prasījumu varēja celt pret faktisko, nevis nominālo līgumslēdzēju. Pusēm pienācās dot nodrošinājumu (drošības nauda). Zināms par procesuālajiem, galvenokārt noilguma, termiņiem. Prasījumu varēja celt tikai sabiedrības līgumam pastāvēt. Blakus prasījumam no sabiedrības līguma, biedri varēja celt arī citus izrietošus prasījumus - par kopējas mantas sadali, par zādzību u.c. Ja biedrs jau bija saņēmis sodanādu saskaņā ar atsevišķi pielīgtu vienošanos, tiesības celt prasījumu no sabiedrības līguma tika ierobežotas. Biedriem bija tiesības nodod strīdīgo jautājumu pašu iecelta šķīrējtiesneša izskatīšanai. Atzīšana par atbildīgu prasījumos no sabiedrības līguma, izsauca papildus atbildību par ētisko kanonu pārkāpšanu – tā saukto „neslavā krišanu” (*infamia* – lat.).

13. Romiešu korporatīvie veidojumi – biedrības (*universitatis* – lat.), kolēģijas un korporācijas (*collegiis et corporibus* – lat.) bija mākslīgi tiesību subjekti, kas pastāvēja neatkarīgi no fiziska cilvēka eksistences, tiem piekrita tiesības uz savu autonomu īpašumu un rīcībspēja tika realizēta ar pārstāvju – fizisku personu starpniecību. Korporatīvais veidojums varēja uzstāties kā prasītājs un atbildētājs tiesā, baudot fiziskai personai līdzvērtīgas procesuālās

tiesības. Tiesības uz tiesas aizsardzību tika realizētas ar pārstāvju palīdzību. Korporatīvo veidojumu saistības bija nodalītas no to biedru privātajām saistībām - parāds par labu biedrībai, nebija parāds par labu biedriem, tāpat kā biedrības parāds nebija biedru parāds. Korporatīvā veidojuma izveidošanai bija nepieciešami trīs biedri, pēc tam, tas saglabāja savu autonomā tiesību subjekta statusu neatkarīgi no biedru skaita. Biedrība turpināja pastāvēt arī ar vienu atlikušu biedru. Korporatīvo veidojumu izveide tika strikti reglamentēta, to darbībai bija nepieciešams valsts varas akcepts, kas bargi vērsās pret nelikumīgi izveidotiem korporatīvajiem veidojumiem.

Attiecībā uz 2. pētniecisko jautājumu.

14. Romiešu iedibinātie principi, tiesību normu recepcijas un vēsturiskās attīstības gaitā nonākuši arī mūsdienu Latvijas Republikas likumdošanas aktos, kur atspoguļotas romiskās idejas par sabiedrības līguma/sabiedrības darbības ilguma aprobežošanas/neaprobežošanas un līguma spēkā stāšanās momenta noteikšanu, nepieciešamību pēc tiesiska darījuma dalībnieka brīvas gribas izteikuma un svarīgas maldības rezultātā noslēgta darījuma spēkā neesamību, sabiedrības līguma (tiesiska darījuma) formu un rakstiskās formas priekšrocībām, tiesībām uz blakus noteikumu, tai skaitā nosacījumu, ieviešanu un sabiedrības līguma ilguma aprobežošanu ar pārejošu mērķi. Civillikums atļauj sabiedrības biedra darba ieguldīšanu, tomēr, saskaņā ar Komerclikumu, SIA un AS pamatkapitālos dalībnieku darba ieguldījums aizliegts. Civillikums paredz - par tiesiska darījuma priekšmetu nevar būt neatļauta un nepieklājīga darbība, kuras mērķis pretējs reliģijai, likumiem, labiem tikumiem, vai tā vērsta uz likuma apiešanu. Līgums, kas veicina ko pretlikumīgu, netikumīgu, negodīgu, nesaista. Civillikums daļēji atkāpjas no romiskā principa par ar viltu noslēgta līguma spēkā neesamību – darījums nav spēkā neesošs, bet ir apstrīdams. Komerclikumā ietverta romiskā ideja par eksperta piesaisti sabiedrības dalībnieku ietekmes novērtēšanai – attiecībā uz mantiskajiem ieguldījumiem SIA un AS. Civillikumā sastopams modificēts romiešu tradīciju atspoguļojums – ja sabiedrības līgumā nav noteikts citādi, atvietošanas un patērējamas lietas uzskatāmas par nodotām biedru kopīpašumā, bet neatvietošanas un nepatērējamas lietas - par nodotām lietošanā (SIA un AS pamatkapitālos ieguldītās lietas kļūst par sabiedrības īpašumu). Civillikumā ietverta romiešu ideja par biedram piekrītošās sabiedrības mantas izdalīšanas tiesību ierobežošanu – nevar prasīt izdalīšanu, kamēr ir sabiedrības biedrs.

15. Civillikumā iestrādāti modificēti romiskie principi rīcībai ar sabiedrības peļņu un zaudējumiem – atļauts atrunāt apmērus biedru dalībai peļņā un zaudējumos, ja atrunas nav, bet visi ieguldījumi iemaksāti/novērtēti naudā, peļņu/zaudējumus sadala samērīgi katra ieguldījumam, ja ieguldījumi nav naudā iemaksāti/novērtēti, peļņa sadalāma visiem vienlīdzīgi (Komerclikumā PS/KS biedra vai SIA/AS dalībnieka peļņas daļas apmērs padarīts tieši atkarīgs no ieguldījuma apmēra), atrunājot vienīgi peļņas vai vienīgi zaudējumu sadali, nosacījumi attiecas kā uz peļņu, tā zaudējumiem,

biedri var vienoties, ka biedrs, kas piedalās vienīgi ar darbu, piedalās peļņā, bet ne zaudējumos, nav atļauta „Lauvas” sabiedrība. Līdzīgi kā romiešiem, Komerclikums paredz PS/KS biedra pienākumu maksāt likumiskos procentus par laikā neiemaksātu naudas ieguldījumu, iekasētās naudas nenodošanu vai patvaļīgu paņemšanu no kases, SIA/AS dalībniekam/akcionāram ir atdošanas pienākums attiecībā uz tam nepamatoti izmaksātām summām, arī mūsdienu PS un KS biedriem piekrīt tiesības uz sabiedrības lietās ciesto zaudējumu atlīdzināšanu. Attiecībā uz PS vai KS, pārņemta ideja par biedra tiesībām uz sabiedrības labā taisīto izdevumu atlīdzināšanu un sabiedrības pienākumu maksāt likumiskos procentus, kuri aprēķināmi no izdevumu rašanās brīža.

16. Romiskās tradīcijas atspoguļojas Komerclikuma normās par PS biedru un KS komplementāru neierobežoto atbildību par sabiedrības saistībām, katra PS biedra tiesībām pārstāvēt sabiedrību, ja vien viņš nav no pārstāvības izslēgts, kōppārstāvības lietderību un tiesībām kōppārstāvību noteikt, Civillikumā paredzētājās tiesībās vienoties par lietvedības uzticēšanu vienam/ vairākiem biedriem vai trešajām personām un noteikumā, ka darījumi, kurus lietveži savu pilnvarojumu robežās noslēguši, saista biedrus neaprobežoti un solidarīgi, izņemot gadījumus, kad ar trešām personām citādi nolīgts. Jautājumā par lietvežu pilnvaru ierobežošanu, Civillikums, romiešu tradīciju ietekmē, pilnvaru aprobežošanu pieļauj, Komerclikums, kā speciālais likums, pārstāvības apjoma ierobežojumus attiecībā uz trešajām personām neacceptē. Atbilstoši Civillikumam un Komerclikumam, biedru lēmumiem sabiedrības lietās nepieciešama visu piekrišana vai balsu vairākums. Romisko ideju ietekme saskatāma Komerclikuma normās par PS biedra/ KS komplementāra tiesībām neapmierināt prasījumu, kamēr pati PS/ KS var apstrīdēt saistības pamatā esošo darījumu vai arī kreditors var apmierināt prasījumu ar ieskaitu, un, ka pamatojoties uz tiesas nolēmumu lietā, kurā atbildētāja ir sabiedrība, nedrīkst vērst piedziņu uz PS biedra/ KS komplementāra mantu. Romiskās tradīcijas atspoguļojas Civillikuma nosacījumos, ka par bez pārejo biedru pilnvarojuma noslēgtu līgumu atbild vienīgi tie, kas līgumu slēguši (Komerclikumā atrodama romiskās tradīcijas modifikācija - sabiedrības līgumā var paredzēt, ka visi vai vairāki PS biedri tiesīgi pārstāvēt sabiedrību tikai kopīgi), ka darījumos, ko biedrs noslēdzis ar trešo personu savā paša vārdā, atbild tikai viņš pats, ka kopparādnieks var piedāvāt ieskaitam tikai savus paša pretprasījumus pret kreditoru, ja vien kopparādnieki neatrodas sabiedrībā.

17. Pretēji romiešu nostādnēm, iespējama jauna biedra iestāšanās jau pastāvošā PS vai KS, tomēr, līdzīgi kā romiešiem, jaunā biedra uzņemšanai nepieciešama visu iesaistīto piekrišana. Civillikums turpina romiešu tradīciju - biedram mirstot, sabiedrība izbeidzas, tomēr, ja līgumā noteikts, ka tai jāturpinās, mirušais uzskatāms par izstājušos. Sabiedrībai izbeidzoties ar biedra nāvi, mantiniekiem par nāves faktu jāziņo pārējiem biedriem un jāturpina lietas līdz sabiedrības vai likvidatora rīkojumam. Saskaņā ar Civillikumu zaudējumu atlīdzības pienākums pāriet uz nodarītāja mantiniekiem, ja likums nenosaka

citādi. Komerclikumā vērojama modificēta romiešu ietekme – PS/ KS biedra nāves gadījumā mantniekam tiesības kļūt par biedru, ja tā noteikts līgumā vai tam piekrīt visi biedri. Ja mantnieks nevēlas/nevar kļūt par biedru vai tam nepiekrīt pārējie, viņam atbilstoši savai daļai mantojumā ir tiesības saņemt to, kas pienāktos mirušajam, ja sabiedrību izbeigtu mantojuma atklāšanās brīdī. Līdzīgi kā romiešiem, atbilstoši Civillikumam, sabiedrība izbeidzas vienojoties vai biedram uzsakot – ja līgumā nav paredzēta turpināšana pēc uzteikuma. Noteikums, ar kuru uzteikšanas tiesība noliegta, nav spēkā. Komerclikums paredz PS/KS biedra tiesības izstāties, līgumu uzsakot. Civillikums aizliedz uzteikt ļaunprātīgi – biedrs atbild par zaudējumiem, nepiedalās peļņā, kas gūta pēc uzteikuma. Civillikumā noteiktas biedra tiesības nekavējoši prasīt sabiedrības izbeigšanu aiz svarīgiem iemesliem. Ja sabiedrība izbeidzas citādi kā uzteicot, biedra lietvedības tiesība pastāv līdz viņš par izbeigšanos uzzina vai viņam vajadzētu par to uzzināt. Komerclikums paredz PS/KS izbeigšanos ar biedru lēmumu. Civillikums paredz sabiedrības izbeigšanos ja pār biedra mantu atklāj konkursu vai nodibina administrāciju, kā arī kreditora tiesības, izpildot spriedumu, uzteikt biedra vietā sabiedrības līgumu, apķīlāt tā ieguldījumu un veikt piedziņu. Tomēr, atšķirībā no romiešu prakses, atļauta sabiedrības līguma turpināšanās, ja līgumā tāda paredzēta. Komerclikums paredz – biedra maksātnespēja ir tā izstāšanās pamats no PS/KS – ja līgumā nav citādi noteikts. Civillikumā norādīts uz valsts varas („valdības”) tiesībām aizliegt sabiedrībai pastāvēt, Komerclikumā – uz sabiedrības izbeigšanos ar tiesas nolēmumu. Civillikumā paredzēta sabiedrības izbeigšanās, ja sasniegts tai sprauštāis mērķis, likvidējot sabiedrību, piemērojami noteikumi par kopīpašuma sadali, kopīpašniekiem ir tiesības prasīt kopīpašuma dalīšanu un atsavināt vai ieķīlāt tiem piederošās daļas.

18. Civillikumā pārņemta koncepcija par civiltiesiskās vainas gradāciju un pakāpēm. Sabiedrības biedru savstarpējās atbildības limits sniedzās līdz vieglai neuzmanībai ieskaitot, izslēdzot atbildību par nejaušu gadījumu un nepārvaramas varas apstākļiem (ar izņēmumiem, pem. viesnīcnieka glabājums u.c. – atbild līdz nejaušam gadījumam ieskaitot). Romisko tradīciju ietekmē, Civillikums paredz savstarpēju prasījumu ieskaitu abpusējas neuzmanības situācijā un nepieļauj prasījumus abpusēja viltus un ļauna nolūka gadījumā. Pusēm nav saistoši līgumi par pretlikumīgas darbības nedarīšanu vai tikai par sava pienākuma izpildīšanu. Iespējama ar viltu noslēgtu darījumu atcelšana – atšķirībā no romiešiem, šādus darījumus neuzskata par automātiski spēkā neesošiem. Civillikumā pārmantota romiešu tradīcijai raksturīgā negatīvā attieksme pret azartspēļu saistībām – nebauda likumisku/tiesas aizsardzību.

19. Civillikumā pārmantotas romiskās idejas par to, ka nav jāatbild par nejaušu zaudējumu, ka katru kopparādnieku var piespiest izpildīt visu saistību, un izpildījums atsabina pārējos un, ka no parādnieka ieskata atkarīgs, kuram no kopkreditoriem saistību izpildīt, ka tas, kas uzdevis izdarīt neatļautu darbību, par to atbild, kaut arī būtu pārkāptas uzdevuma robežas, ka tas, kurš

nepietiekoši atbildīgi izvēlas kalpotājus u.c., atbild par viņu nodarītajiem zaudējumiem, ka glabātājs, kas uzņemas glabāt bez atlīdzības, atbild tikai par ļaunprātību vai rupju neuzmanību un ka iespējama brīvprātīga atbildības limita paaugstināšana līdz nejausam gadījumam (romiešiem – līdz neuzmanībai). Saskaņā ar romiešu tradīciju, Civillikumā reglamentēts pūra institūts un atrunātas laulāto tiesības celt savstarpējus prasījumus. Civillikums nosaka - uz mantinieku pāriet visas saistības, izņemot tīri personiskās. Civillikums paredz aizgādību pār personām ar garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem. Civillikumā, transformētā veidā, darbojas tēva varas (*patria potestas* – lat.) institūta tradīcijas – bērns atrodas vecāku „aizgādībā” (līdz 01.01.2003. – „vecāku varā”), vecāki, ja vien nav labumu guvēji, neatbild par saistībām, kuras bez viņu ziņas/pieķiršanas aizgādībā esošie noslēguši. Saskaņā ar Civillikumu tiesiskus darījumus var taisīt caur vietniekiem.

20. Arī Civillikums paredz biedra tiesības savā vārdā celt prasību pret katru līdzbiedru par sabiedrības līgumā uzņemto pienākumu pildīšanu. Saskaņā ar Komerclikumu PS/KS var būt prasītāja un atbildētāja tiesā, piedziņu uz sabiedrības mantu var vērst tikai pēc tiesas nolēmuma lietā, kurā atbildētāja ir sabiedrība. Mūsdienu Latvijas likumdošanā pārņemta romiešu koncepcija par procesuālajiem termiņiem, tradīcija apvienot saistītas tiesvedības, tradīcija likumiski definēt tiesas rīcību attiecībā uz normatīvo aktu piemērošanu, saglabājusies tiesība uz pretprasības celšanu, pārņemts izlīguma institūts, pārņemta sodanaudu pielīgšanas prakse – kā līgumsoda institūts. Mūsdienu līgumslēdzēji vairumā gadījumu tiesīgi vienoties par šķīrējtiesas izmantošanu. Turpina dzīvot romiešu ideja par to, ka ierobežojama šķīrējtiesu izvēlējušos tiesība griezties vispārējas nozīmes tiesā. No romiešu tradīcijas nācis juridiskās ētikas pamatprincips – neviens nav uzskatāms par vainīgu, pirms nav tiesā notiesāts un spriedums nav stājies likumīgā spēkā – t.s. „Nevainīguma prezumcija”. Procesuālajā likumdošanā pieņemta romiešu ideja par vairāku tiesu instanču izmantošanu. Romiešiem jāpateicas par mūsdienu krimināltiesību aksiomu attiecībā uz subjektīvās puses nozīmi noziedzīga nodarījuma kvalificēšanā.

21. Balstoties uz romiskajiem principiem būvēta mūsdienu Latvijas kapitālsabiedrību (SIA, AS) un biedrību legālā struktūra, kas kā juridiskas personas ar savu no dalībnieku (akcionāru, biedru) privātās mantas nodalītu īpašumu, taša tiesiskos darījumus caur likumīgiem pārstāvjiem – ar valdes locekļu starpniecību. Kapitālsabiedrība kā juridiskā persona turpina pastāvēt arī pēc dalībnieku/akcionāru sastāva izmaiņām neatkarīgi no dalībnieku/akcionāru atlikušā skaita. Saistībā ar romiešu biedrību, varam runāt par ierobežotās atbildības institūta aizsākumu, kur kapitālsabiedrība vai biedrība neatbild par dalībnieka saistībām un dalībnieks neatbild par kapitālsabiedrības vai biedrības saistībām. Arī Latvijas procesuālajā likumdošanā atzīta juridisko personu (kapitālsabiedrību, biedrību u.c.) un fizisko personu vienlīdzīga civilprocesuālā tiesībspēja un rīcībspēja. Juridisko personu lietas tiesā ved to amatpersonas vai

citi pilnvaroti pārstāvji. Pārstāvamais var pārstāvim doto pilnvarojumu atsaukt. Pārstāvim ir tiesības pārstāvamā vārdā izpildīt visas procesuālās darbības, izņemot tās, kuru izpildīšanai nepieciešams īpašs pilnvarojums. Līdzīgi kā romiešu gadījumā, īpašs pilnvarojums vajadzīgs, cita starpā, izpilddokumentu iesniegšanai piedziņai un piesprietās mantas vai naudas saņemšanai. Attiecībā uz mūsdienu Latvijas biedrību un kapitālsabiedrību lēmējinstītūciju (biedru, dalībnieku un akcionāru sapulču) leģitimitāti darbojas romiskā ideja par kvorumu. Romiskie principi likti kapitālsabiedrību valžu darbības pamatā, mūsdienu biedrības statūtos var noteikt, ka papildus valdei izveidojama cita institūcija atsevišķu darbību veikšanai. Arī mūsdienu demokrātisko valstu likumdevējiem nav sveša ideja par valsts varas tiesībām likuma ietvaros un likumā paredzētā kārtībā rīkoties pret tiesiskumu apdraudošām juridiskām personām.

Tādējādi, pētījuma mērķi un uzdevumi uzskatāmi par realizētiem un izvirzītie pētnieciskie jautājumi par pilnībā iztirzātiem un izanalizētiem.

Vienlaicīgi, ņemot vērā senās un veiksmīgās romisko tiesisko principu izmantošanas tradīcijas nacionālās likumdošanas veidošanā, senromiešu legālās idejas arī turpmāk būtu lietderīgi pielietojamas Latvijas Republikas tiesiskās vides pilnveidošanai. Šai sakarībā, autors atļaujas izteikt atsevišķus priekšlikumus:

Nolūkā stimulēt indivīdu uzņēmējdarbības aktivitātes, būtu iespējams atgriezties pie senromiešu pieejas attiecībā uz biedru darba ieguldījumiem sabiedrībā. Kā zināms, Civillikumā atrodams romiskas izcelsmes nosacījums, kas atļauj sabiedrības biedra darba ieguldīšanu (D 17.2.5.1; C 4.37.1 vs CL 2243.p) savukārt, moderno SIA un AS pamatkapitālos dalībnieku darba ieguldījums ir aizliegts (KoL 151.p.(1); KoL 153.p.(2)) – saistības sniegt pakalpojumus un veikt darbu nevar būt par mantiskā ieguldījuma priekšmetu. Tomēr, jau senromiešu juristi norādīja uz apstākli, ka arī sabiedrības labā veicamajam darbam ir novērtējama ekonomiska vērtība – „ar darbu... var kompensēt īpašuma trūkumu” (D 17.2.5.1). Tādējādi, arī mūsdienās būtu iespējams veidot juridiskas konstrukcijas attiecībā uz **darba ieguldījumiem kapitālsabiedrību, vismaz sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA), pamatkapitālos.**

Šim nolūkam varētu pieļaut darba (dibinātāju saistību sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu) atzīšanu par pieņemamu mantiskā ieguldījuma priekšmetu, atbilstoši grozot Komerclikuma 153.p.(2) un papildus atregulējot izrietošās juridiskās nianses. Tāpat būtu papildināms Komerclikuma 143.p. - attiecībā uz SIA dibināšanas līgumā ietveramajiem nosacījumiem – nepieciešamību pēc sniedzamo pakalpojumu un/vai veicamo darbu rakstura, apjoma u.c. precīzas noteikšanas. Acīm redzot, būtu lietderīgi noteikt šāda tipa mantisko ieguldījumu kopējo apmēru – varētu sakrist ar Komerclikuma 154.p.(2) paredzēto (ne vairāk kā 5700 euro un, jebkurā gadījumā, mazāk par

pusi no dibināmās SIA pamatkapitāla), tādējādi ieguldījuma novērtēšanu varētu izdarīt paši dibinātāji ((KoL 154.p.(2)).Būtu nosakāms termiņš, līdz kuram saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu izpildāmas – varētu būt analogisks Komerclikuma 146.p.(2) paredzētajam – viena gada laikā no sabiedrības ierakstīšanas komercreģistrā. Līdz minēto saistību izpildei, ar darba mantisko ieguldījumu apmaksājamās daļas, būtu uzskatāmas par parakstītām, bet ne apmaksātām (143.p (1) 4), 5); KoL 146.p (1)), ar visām izrietošajām sekām attiecībā uz SIA pamatkapitāla parakstīšanas un apmaksas kārtību (KoL 146.p (2)), apmaksas termiņa neievērošanu (KoL 156.p.), atsavināšanas tiesību ierobežojumiem (KoL 188.p(4)), dalībnieka balsstiesību ierobežojumiem (KoL 211.p.(1)) u.c. SIA kreditoru interešu aizsardzības nolūkos, varētu tikt veidotas Komerclikuma 185.¹p.(7) līdzīgas konstrukcijas, nosakot sabiedrības dalībnieku solidāru atbildību par saistībām SIA maksātspējas gadījumā – ar darba mantisko ieguldījumu apmaksājamo daļu neapmaksātās vērtības apmērā, līdz brīdim kad tās faktiski apmaksātas – saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu izpildītas.

Tādējādi, būtu nepieciešams **izdarīt Komerclikumā šādus grozījumus:**

1. Papildināt 143.panta pirmās daļas 6. punktu aiz vārdiem „norādot katru mantiskā ieguldījuma priekšmetu” ar vārdiem „*(ja mantiskā ieguldījuma priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants) – norādāms sniedzamo pakalpojumu un/vai veicamā darba apraksts , apjoms un izpildes termiņš)*”.

Tādējādi, **143.panta pirmās daļas ar 6. punkts** tiktu izteikts šādā redakcijā:

„ 6) to daļu skaitu un nominālvērtību summu, kuras, dibinot sabiedrību, tiek apmaksātas ar mantisko ieguldījumu, norādot katru mantiskā ieguldījuma priekšmetu *(ja mantiskā ieguldījuma priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants) – norādāms sniedzamo pakalpojumu un/vai veicamā darba apraksts , apjoms un izpildes termiņš)* un katras tās personas vārdu, uzvārdu, personas kodu (ja personai nav personas koda, — dzimšanas datumu, personu apliecinoša dokumenta numuru un izdošanas datumu, valsti un institūciju, kas dokumentu izdevusi) un dzīvesvietu, kura uzņemas saistības izdarīt mantisko ieguldījumu;”

2. Papildināt 146. pantu ar 2.² daļu, izsakot to šādā redakcijā:

„(2.²) *Ja sabiedrības ar ierobežotu atbildību pamatkapitāls tiek daļēji apmaksāts ar mantisko ieguldījumu, kura priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants) , pamatkapitāls līdz reģistrācijas pieteikuma iesniegšanai parakstāms pilnā apmērā, ar mantisko ieguldījumu apmaksājāmā daļa apmaksājama viena gada laikā no dienas, kad sabiedrība ierakstīta komercreģistrā, naudā apmaksājāmā daļa apmaksājama līdz reģistrācijas pieteikuma iesniegšanai.*”

3. Papildināt 153.panta otro daļu pēc vārdiem „veikt darbu” ar vārdiem un skaitli „ *(izņemot šī likuma 153.¹ pantā paredzēto gadījumu)*”.

Tādējādi, **153.panta otrā daļa tiktu izteikta šādā redakcijā :**

„(2) Par mantiskā ieguldījuma priekšmetu nevar būt ne saistības sniegt pakalpojumus vai veikt darbu (*izņemot šī likuma 153.¹ pantā paredzēto gadījumu*), ne paredzamā peļņa vai paredzamā darbība sabiedrībā, ne arī paredzamā darba samaksa, honorāri, dividendes un tamlīdzīgi maksājumi, ko dibinātājs vai dalībnieks var saņemt no sabiedrības.”

4. Papildināt likumu ar 153.¹ pantu, izsakot to šādā redakcijā:
„153.¹ pants. Darba ieguldījums sabiedrības ar ierobežotu atbildību pamatkapitālā.

(1) *Dibinot sabiedrību ar ierobežotu atbildību, par mantiskā ieguldījuma priekšmetu var būt saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu, ja ievēroti visi zemāk norādītie nosacījumi:*

1) *sabiedrības dibinātāji ir fiziskās personas, un to skaits nav mazāks par diviem;*

2) *šāda mantiskā ieguldījuma vērtība nepārsniedz 5700 euro un mantiskais ieguldījums ir mazāks par pusi no sabiedrības pamatkapitāla;*

3) *tikai viens no sabiedrības dibinātājiem veic pamatkapitāla apmaksu ar šādu mantisko ieguldījumu, dibināmās sabiedrības pamatkapitālā ir tikai viens šāds mantiskais ieguldījums un sabiedrības pārējais pamatkapitāls tiek apmaksāts vienīgi naudā;*

4) *sabiedrības dibinātājs, kurš veic pamatkapitāla apmaksu ar šādu mantisko ieguldījumu, neizdara sabiedrības pamatkapitāla apmaksu naudā.*

(2) *Šī panta pirmajā daļā minēto saistību izpildes termiņš nedrīkst būt garāks par 146. panta 2.² daļā norādīto ar mantisko ieguldījumu apmaksājamās pamatkapitāla daļas apmaksas termiņu.*

(3) *Par šī panta pirmajā daļā minēto saistību faktisko izpildi sastādams visu sabiedrības dalībnieku parakstīts akts, kurā ietverama atsauce uz sabiedrības dibināšanas līgumu un norādāms sniegto pakalpojumu un/vai veiktā darba apraksts, apjoms, novērtējums naudas izteiksmē, dibināšanas līgumā paredzētais izpildes termiņš, faktiskās izpildes datums, kā arī tās personas vārds, uzvārds, personas kods (ja personai nav personas koda, — dzimšanas datums, personu apliecinoša dokumenta numurs un izdošanas datums, valsts un institūcija, kas dokumentu izdevusi) un dzīvesvieta, kura uzņēmusies saistības izdarīt mantisko ieguldījumu sniedzot pakalpojumus un/vai veicot darbu. Katram sabiedrības dalībniekiem nododams viens akta eksemplārs, viens akta eksemplārs iesniedzams sabiedrības valdei.”*

5. Papildināt 154. pantu ar 2.² daļu, izsakot to šādā redakcijā:

„(2²) *Ja, dibinot sabiedrību ar ierobežotu atbildību, mantiskā ieguldījuma priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants) mantisko ieguldījumu novērtēt un atzinumu sniegt var dibinātāji. Šādā gadījumā atzinumu paraksta visi dibinātāji.”*

6. Papildināt 154. pantu ar 3.⁵ daļu, izsakot to šādā redakcijā:

„(3⁵) *Ja mantiskā ieguldījuma priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants), mantiskā ieguldījuma vērtību nosaka ņemot vērā vidējo tirgus cenu par līdzīgu pakalpojumu sniegšanu un/vai darbu veikšanu sešu mēnešu periodā pirms novērtējuma.*”

7. Papildināt 154.panta ceturto daļu pēc vārdiem ”komercdarbības veidiem.” ar vārdiem „*Ja mantiskā ieguldījuma priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants) – norādāms sniedzamo pakalpojumu un/vai veicamā darba apraksts , apjoms, izpildes termiņš un novērtējums naudas izteiksmē, kā arī tās personas vārds, uzvārds, personas kods (ja personai nav personas koda, — dzimšanas datums, personu apliecinoša dokumenta numurs un izdošanas datums, valsts un institūcija, kas dokumentu izdevusi) un dzīvesvieta, kura uzņemas saistības izdarīt mantisko ieguldījumu.*”

8. Papildināt 154.panta ceturto daļu pēc vārdiem un skaitļa ” šā panta 2.¹ daļā” ar vārdiem un skaitli ” *un 2.² daļā*”, kā arī aizstāt tālāk sekojošos vārdus ”minētā mantiskā ieguldījuma” ar vārdiem „*minēto mantisko ieguldījumu*”.

Tādējādi, **154.panta ceturta daļa tiktu izteikta šādā redakcijā:**

„(4) Atzinumā par mantiskā ieguldījuma novērtēšanu ietver katra ieguldījuma priekšmeta aprakstu, vērtību, norāda mantas piederību un katra ieguldījuma novērtēšanā izmantotās metodes un ietver atzinumu par mantiskā ieguldījuma priekšmeta atbilstību sabiedrības komercdarbības veidiem. *Ja mantiskā ieguldījuma priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants) – norādāms sniedzamo pakalpojumu un/vai veicamā darba apraksts , apjoms, izpildes termiņš un novērtējums naudas izteiksmē, kā arī tās personas vārds, uzvārds, personas kods (ja personai nav personas koda, — dzimšanas datums, personu apliecinoša dokumenta numurs un izdošanas datums, valsts un institūcija, kas dokumentu izdevusi) un dzīvesvieta, kura uzņemas saistības izdarīt mantisko ieguldījumu.* Ja vērtēšanu izdara dibinātāji vai dalībnieki, mantiskā ieguldījuma novērtēšanas metodes nav jānorāda. Dibinātāju vai dalībnieku sastādītajā atzinumā par šā panta 2.¹ daļā *un 2.² daļā* minēto mantisko ieguldījumu novērtēšanu papildus norāda informāciju, kas izmantota par pamatu mantiskā ieguldījuma vērtības noteikšanai.”

9. Papildināt 156. pantu ar 1.¹ daļu, izsakot to šādā redakcijā:

„(1¹) *Ja sabiedrības ar ierobežotu atbildību parakstītās daļas apmaksājamus ar mantisko ieguldījumu, kura priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants) un sabiedrības valde konstatē, ka minētās saistības nav izpildītas dibināšanas līgumā norādītajā termiņā, daļas apmaksājamas naudā, piemērojot ar šā panta pirmajā daļā paredzēto procedūru un termiņu, kura neievērošanas gadījumā piemērojami šā panta otrās daļas nosacījumi.*”

10. Papildināt likumu ar 166.¹ pantu, izsakot to šādā redakcijā:

„166.¹ pants. Atbildība darba ieguldījuma gadījumā.

Ja sabiedrības ar ierobežotu atbildību pamatkapitāls tiek daļēji apmaksāts ar mantisko ieguldījumu, kura priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants) un, pirms minētās saistības izpildītas, tiek pasludināts šīs sabiedrības maksātnespējas process, tās dalībnieki solidāri atbild par sabiedrības saistībām, kuru kopējais apmērs nepārsniedz šā likuma 185.pantā noteiktā pamatkapitāla apmēra un dibinātāju apmaksātā pamatkapitāla apmēra starpību.”

11. Papildināt 188.panta ceturto daļu pēc vārdiem „kā solidāri kopparādnieki ” ar vārdiem „(ja, saskaņā ar dibināšanas līgumu, paredzēta daļas apmaksā ar mantisko ieguldījumu, kura priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants), nosakot atbildību pieņemams, ka izdarāma daļas apmaksā naudā).”

Tādējādi, **188.panta ceturtais daļa tiktu izteikta šādā redakcijā:**

„(4) Atsavināt drīkst tikai pilnībā apmaksātu daļu, ja statūtos nav noteikts citādi. Neapmaksātas daļas atsavināšanas gadījumā par daļas apmaksu ir atbildīgi atsavinātājs un ieguvējs kā solidāri kopparādnieki (ja, saskaņā ar dibināšanas līgumu, paredzēta daļas apmaksā ar mantisko ieguldījumu, kura priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants), nosakot atbildību pieņemams, ka izdarāma daļas apmaksā naudā).”

12. Papildināt 191. pantu ar 1.¹ daļu, izsakot to šādā redakcijā:

„(1¹) Ja sabiedrības ar ierobežotu atbildību pamatkapitālu paredzēts daļēji apmaksāt ar mantisko ieguldījumu, kura priekšmets ir saistības sniegt pakalpojumus un/vai veikt darbu (šī likuma 153.¹ pants), minētās saistības uzņēmušā dalībnieka nāves gadījumā viņa mantojumu pieņēmušajam mantiniekam ir pienākums apmaksāt mirušā dalībnieka parakstītās, bet neapmaksātās daļas vērtību naudā, saskaņā ar dibināšanas līgumā un atzinumā par mantiskā ieguldījuma novērtēšanu ietvertu novērtējumu.”

KOPSAVILKUMAM IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Romiešu tiesību pirmavoti

1. C 1.12.6.8 *LEO A. ERYTHRIO PP.*
2. C 2.11.22 *DIOCL. ET MAXIM. AA. ET CC. DOMITIANO*
3. C 3.37.3 pr. *ALEX. A. VERECUNDIANO*
4. C 3.37.3.1 *ALEX. A. VERECUNDIANO.*
5. C 3.37.5 *DIOCL. ET MAXIM. AA. ET CC. SECUNDINO.*
6. C 3.38.2 *ALEX. A. EUPHRATAE.*
7. C 4.26.12 *DIOCL. ET MAXIM. AA. ET CC. VICTORI*
8. C 4.37.1 *DIOCL. ET MAXIM. AA. ET CC AURELIO*
9. C 4.37.2 *DIOC. ET MAXIM. AA. ET CC. PANNONIO*
10. C 4.37.3 *DIOCL. ET MAXIM. AA. ET CC. AURELIO VICTORINO MIL*
11. C 4.37.4 *DIOCL. ET MAXIM. AA. ET CC. AURELIO CELERI.*
12. C 4.37.5 *DIOCL. ET MAXIM. AA. ET CC. AURELIO THEODORO*
13. C 4.37.6 *IUST. A. IOHANNI PP*
14. C 4.37.7 *IUST. A IOHANI PP*
15. C 6.22.1 pr. *GORD. A. PETRONIO MIL.*
16. C 7.40.1.1c *IUST. A. IULIANO PP.*
17. C 7.40.1.1d *IUST. A. IULIANO PP.*
18. C 7.40.1.1e *IUST. A. IULIANO PP.*
19. C 8.10.4 *PHILIPP. A. ET PHILIPP. C. VICTORI*
20. C 8.10.5 *DIOCL. ET MAXIM. AA. OCTAVIO.*
21. C 8.17.11 pr. *LEO A. ERYTHRIO PP*
22. C 9.20.6 *DIOCL. ET MAXIM. AA. MARCIANAE*
23. C 10.14.1 *CONSTANTIUS A. ORIONI COM. RER. PRIVAT.*
24. D 2.11.5 pr. *Paulus libro 69 ad edictum*
25. D 2.11.5.1 *Paulus libro 69 ad edictum*
26. D 2.13.9 pr. *Paulus libro tertio ad edictum*
27. D 2.14.7.1 *Ulpianus libro quarto ad edictum*
28. D 2.14.14 *Ulpianus libro quarto ad edictum*
29. D 2.14.24 *Paulus libro tertio ad Plautium*
30. D 2.14.25 pr. *Paulus libro tertio ad edictum*
31. D 2.14.27 pr. *Paulus libro tertio ad edictum*
32. D 3.2.1 *Iulianus libro primo ad edictum*
33. D 3.2.6.1 *Ulpianus libro sexto ad edictum*
34. D.3.2.6.4 *Ulpianus libro sexto ad edictum*
35. D 3.2.6.6 *Ulpianus libro sexto ad edictum*
36. D 3.2.6.7 *Ulpianus libro sexto ad edictum*
37. D 3.2.7 *Paulus libro quinto ad edictum*
38. D 3.2.13.5 *Ulpianus libro sexto ad edictum*
39. D 3.4.1 pr. *Gaius libro tertio ad edictum provinciale*
40. D 3.4.1.1 *Gaius libro tertio ad edictum provinciale*
41. D 3.4.1.2 *Gaius libro tertio ad edictum provinciale*
42. D 3.4.1.3 *Gaius libro tertio ad edictum provinciale*
43. D 3.4.2 *Ulpianus libro octavo ad edictum*

44. D 3.4.3 *Ulpianus libro nono ad edictum*
45. D 3.4.4 *Paulus libro nono ad edictum*
46. D 3.4.5. *Ulpianus libro octavo ad edictum*
47. D 3.4.6 pr. *Paulus libro nono ad edictum*
48. D 3.4.6.1 *Paulus libro nono ad edictum*
49. D 3.4.6.2 *Paulus libro nono ad edictum*
50. D 3.4.6.3 *Paulus libro nono ad edictum*
51. D 3.4.7 pr. *Ulpianus libro decimo ad edictum*
52. D 3.4.7.1 *Ulpianus libro decimo ad edictum*
53. D 3.4.7.2 *Ulpianus libro decimo ad edictum*
54. D 3.4.8 *Iavolenus libro 15. ex Cassio*
55. D 3.4.9 *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
56. D 3.4.10 *Paulus libro primo manualium*
57. D 3.5.7.3 *Ulpianus libro decimo ad edictum*
58. D 3.5.20.2 *Paulus libro nono ad edictum*
59. D 3.5.39 *Paulus libro decimo ad Sabinum*
60. D 4.3.20.1 *Paulus libro 11 ad edictum*
61. D 4.4.6 *Ulpianus libro decimo ad edictum*
62. D 4.4.7.1 *Ulpianus libro 11 ad edictum*
63. D 4.4.16.1 *Ulpianus libro 11 ad edictum*
64. D 4.8.34 pr. *Paulus libro 13 ad edictum*
65. D 4.8.34.1 *Paulus libro 13 ad edictum*
66. D 4.9.6.1 *Paulus libro 22 ad edictum*
67. D 9.3.1pr. *Ulpianus libro 23 ad edictum*
68. D 9.3.1.10 *Ulpianus libro 23 ad edictum*
69. D 9.3.2 *Gaius libro sexto ad edictum provinciale*
70. D 9.3.3 *Ulpianus libro 23 ad edictum*
71. D 9.3.4 *Paulus libro 19 ad edictum*
72. D 9.4.1 pr. *Gaius libro secundo ad edictum provinciale*
73. D 9.4.2 pr. *Ulpianus libro 18 ad edictum*
74. D 9.4.8 *Ulpianus libro 37 ad edictum*
75. D 9.4.9 *Paulus libro 39 ad edictum*
76. D 9.4.10 *Paulus libro 22 ad edictum*
77. D 10.2.39.3 *Scaevola libro primo responsorum*
78. D 10.3.1 *Paulus libro 23 ad edictum*
79. D 10.3.2 pr. *Gaius libro septimo ad edictum provinciale*
80. D 10.3.14.3 *Paulus libro tertio ad Plautium*
81. D 10.3.14.4 *Paulus libro tertio ad Plautium*
82. D 10.3.16 *Paulus libro sexto ad Plautium*
83. D 10.3.15. *Paulus libro quinto ad Plautium*
84. D 12.1.16 *Paulus libro 32 ad edictum*
85. D 12.2.13.4 *Ulpianus libro 22 ad edictum*
86. D 12.2.28.4 *Paulus libro 18 ad edictum*
87. D 13.6.5.2 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
88. D 14.1.1 pr. *Ulpianus libro 28 ad edictum*
89. D 14.1.1.1 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
90. D 14.1.1.2 *Ulpianus libro 28 ad edictum*

91. D 14.1.1.3 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
92. D 14.1.1.4 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
93. D 14.1.1.4 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
94. D 14.1.1.5 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
95. D 14.1.1.7 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
96. D 14.1.1.12 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
97. D 14.1.1.13 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
98. D 14.1.1.14 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
99. D 14.1.1.15 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
100. D 14.1.1.17 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
101. D 14.1.1.20 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
102. D 14.1.1.24 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
103. D 14.1.1.25 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
104. D 14.1.2 *Gaius libro nono ad edictum provinciale*
105. D 14.1.3 *Paulus libro 29 ad edictum*
106. D 14.1.4 pr. *Ulpianus libro 29 ad edictum*
107. D 14.1.4.1 *Ulpianus libro 29 ad edictum*
108. D 14.1.4.2 *Ulpianus libro 29 ad edictum*
109. D 14.1.5.2 *Paulus libro 29 ad edictum*
110. D 14.1.6 pr. *Paulus libro sexto brevium*
111. D 14.1.6.1 *Paulus libro sexto brevium*
112. D 14.3.1 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
113. D 14.3.2 *Gaius libro nono ad edictum provinciale*
114. D 14.3.3 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
115. D 14.3.4 *Paulus libro 30 ad edictum*
116. D 14.3.5 pr. *Ulpianus libro 28 ad edictum*
117. D 14.3.5.1 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
118. D 14.3.5.2 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
119. D 14.3.5.3 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
120. D 14.3.5.4 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
121. D 14.3.5.5 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
122. D 14.3.5.6 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
123. D 14.3.5.7 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
124. D 14.3.5.8 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
125. D 14.3.5.9 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
126. D 14.3.5.10 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
127. D 14.3.5.11 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
128. D 14.3.5.12 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
129. D 14.3.6 *Paulus libro 30 ad edictum*
130. D 14.3.11.6 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
131. D 14.3.13.2 *Ulpianus libro 28 ad edictum*
132. D 14.3.14 *Paulus libro quarto ad Plautium*
133. D 14.3.18 *Paulus libro singulari de variis lectionibus*
134. D 14.3.19.1 *Papinianus libro tertio responsorum*
135. D 14.6.2 *Ulpianus libro 64 ad edictum*
136. D 15.1.11.9 *Ulpianus libro 29 ad edictum*
137. D 15.1.13 *Ulpianus libro 29 ad edictum*

138. D 15.1.15 *Ulpianus libro 29 ad edictum*
139. D 15.1.19.2 *Ulpianus libro 29 ad edictum*
140. D 15.1.20 *Paulus libro 30 ad edictum*
141. D 15.1.27.8 *Gaius libro nono ad edictum provinciale*
142. D 15.1.51 *Scaevola libro secundo quaestionum*
143. D 15.3.1 pr. *Ulpianus libro 29 ad edictum*
144. D 15.3.13 *Ulpianus libro 29 ad edictum*
145. D 15.3.14 *Iulianus libro 11 digestorum*
146. D 16.1.1 pr. *Paulus libro 30 ad edictum*
147. D 16.1.17.2 *Africanus libro quarto quaestionum,*
148. D 16.2.9 pr. *Paulus libro 32 ad edictum*
149. D 16.2.9.1 *Paulus libro 32 ad edictum*
150. D 16.2.10 pr. *Ulpianus libro 63 ad edictum*
151. D 16.2.10 1. *Ulpianus libro 63 ad edictum*
152. D 16.3.1.6 *Ulpianus libro 30 ad edictum*
153. D 17.2.1. pr. *Paulus libro 32. ad edictum*
154. D 17.2.1.1 *Paulus libro 32. ad edictum*
155. D 17.2.2 *Gaius libro decimo ad edictum provinciale*
156. D 17.2.3 pr. *Paulus libro 32. ad edictum*
157. D 17.2.3.1 *Paulus libro 32. ad edictum*
158. D 17.2.3.2 *Paulus libro 32. ad edictum*
159. D 17.2.3.3 *Paulus libro 32. ad edictum*
160. D 17.2.4 pr. *Modestinus libro tertio regularum*
161. D 17.2.4.1 *Modestinus libro tertio regularo*
162. D 17.2.5. pr. *Ulpianus libro 31. ad edictum*
163. D 17.2.5.1 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
164. D 17.2.5.2 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
165. D 17.2.6 *Pomponius libro nono ad Sabinum*
166. D 17.2.7 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
167. D 17.2.8 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
168. D 17.2.9 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
169. D 17.2.10 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
170. D 17.2.11 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
171. D 17.2.12 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
172. D 17.2.13 *Paulus libro 32. ad edictum*
173. D 17.2.14 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
174. D 17.2.15 *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
175. D 17.2.16 pr. *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
176. D 17.2.16.1 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
177. D 17.2.17 pr. *Paulus libro sexto ad Sabinum*
178. D 17.2.17.1 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
179. D 17.2.17.2 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
180. D 17.2.18 *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
181. D 17.2.19 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
182. D 17.2.20 *Ulpianus 31. ad edictum*
183. D 17.2.21 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
184. D 17.2.22 *Gaius libro decimo ad edictum provinciale*

185. D 17.2.23 pr. *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
186. D 17.2.23.1 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
187. D 17.2.24 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
188. D 17.2.25 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
189. D 17.2.26 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
190. D 17.2.27 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
191. D 17.2.28 *Paulus libro 60. ad edictum*
192. D 17.2.29 pr. *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
193. D 17.2.29.1 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
194. D 17.2.29.2 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
195. D 17.2.30 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
196. D 17.2.31 *Ulpianus libro 30. ad sabinum*
197. D 17.2.32 *Ulpianus libro secundo ad edictum*
198. D 17.2.33 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
199. D 17.2.34 *Gaius libro decimo ad edictum provinciale*
200. D 17.2.35 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
201. D 17.2.36 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
202. D 17.2.37 *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
203. D 17.2.38 pr. *Paulus libro sexto ad Sabinum*
204. D 17.2.38.1 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
205. D 17.2.39 *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
206. D 17.2.40 *Pomponius libro 17. ad Sabinum*
207. D 17.2.41 *Ulpianus libro 20. ad edictum*
208. D 17.2.42 *Ulpianus libro 45. ad Sabinum*
209. D 17.2.43 *Ulpianus libro 28. ad edictum*
210. D 17.2.44 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
211. D 17.2.45 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
212. D 17.2.46 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
213. D 17.2.47 pr. *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
214. D 17.2.47.1 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
215. D 17.2.48 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
216. D 17.2.49 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
217. D 17.2.50 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
218. D 17.2.51 pr. *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
219. D 17.2.51.1 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
220. D 17.2.52 pr. *Ulpianus libro 31. ad edictum*
221. D 17.2.52.1 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
222. D 17.2.52.2 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
223. D 17.2.52.3 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
224. D 17.2.52.4 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
225. D 17.2.52.5 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
226. D 17.2.52.6 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
227. D 17.2.52.7 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
228. D 17.2.52.8 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
229. D 17.2.52.9 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
230. D 17.2.52.10 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
231. D 17.2.52.11 *Ulpianus libro 31. ad edictum*

232. D 17.2.52.12 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
233. D 17.2.52.13 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
234. D 17.2.52.14 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
235. D 17.2.52.15 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
236. D 17.2.52.16 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
237. D 17.2.52.17 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
238. D 17.2.52.18 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
239. D 17.2.53 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
240. D 17.2.54 *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
241. D 17.2.55 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
242. D 17.2.56 *Paulus libro sexto ad Sabinum*
243. D 17.2.57 *Ulpianus libro 30. ad Sabinum*
244. D 17.2.58 pr. *Ulpianus libro 31. ad edictum*
245. D 17.2.58.1 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
246. D 17.2.58.2 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
247. D 17.2.58.3 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
248. D 17.2.59 pr. *Pomponius libro 12. ad Sabinum*
249. D 17.2.59.1 *Pomponius libro 12. ad Sabinum*
250. D 17.2.60 pr. *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
251. D 17.2.60.1 *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
252. D 17.2.61 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
253. D 17.2.62 *Pomponius libro 13. ad Sabinum*
254. D 17.2.63 pr. *Ulpianus libro 31. ad edictum*
255. D 17.2.63.1 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
256. D 17.2.63.2 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
257. D 17.2.63.3 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
258. D 17.2.63.4 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
259. D 17.2.63.5 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
260. D 17.2.63.6 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
261. D 17.2.63.7 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
262. D 17.2.63.8 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
263. D 17.2.63.9 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
264. D 17.2.63.10 *Ulpianus libro 31. ad edictum*
265. D 17.2.64 *Callistratus libro primo questionom*
266. D 17.2.65 pr. *Paulus libro 32. ad edictum*
267. D 17.2.65.1 *Paulus libro 32. ad edictum*
268. D 17.2.65.2 *Paulus libro 32. ad edictum*
269. D 17.2.65.3 *Paulus libro 32. ad edictum*
270. D 17.2.65.4 *Paulus libro 32. ad edictum*
271. D 17.2.65.5 *Paulus libro 32. ad edictum*
272. D 17.2.65.6 *Paulus libro 32. ad edictum*
273. D 17.2.65.7 *Paulus libro 32. ad edictum*
274. D 17.2.65.8 *Paulus libro 32. ad edictum*
275. D 17.2.65.9 *Paulus libro 32. ad edictum*
276. D 17.2.65.10 *Paulus libro 32. ad edictum*
277. D 17.2.65.11 *Paulus libro 32. ad edictum*
278. D 17.2.65.12 *Paulus libro 32. ad edictum*

279. D 17.2.65.13 *Paulus libro 32. ad edictum*
280. D 17.2.65.14 *Paulus libro 32. ad edictum*
281. D 17.2.65.15 *Paulus libro 32. ad edictum*
282. D 17.2.65.16 *Paulus libro 32. ad edictum*
283. D 17.2.66 *Gaius libro decimo ad edictum provinciāle*
284. D 17.2.67 pr. *Paulus libro 32. ad edictum*
285. D 17.2.67.1 *Paulus libro 32. ad edictum*
286. D 17.2.67.2 *Paulus libro 32. ad edictum*
287. D 17.2.67.3 *Paulus libro 32. ad edictum*
288. D 17.2.68 pr. *Gaius libro decimo ad edictum provinciale*
289. D 17.2.68.1 *Gaius libro decimo ad edictum provinciale*
290. D 17.2.69 *Ulpianus libro 32. ad edictum*
291. D 17.2.70 *Paulus libro 33. ad edictum*
292. D 17.2.71 pr. *Paulus libro tertio epitomarum Alfeni digestorum*
293. D 17.2.71.1 *Paulus libro tertio epitomarum Alfeni digestorum*
294. D 17.2.72 *Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum*
295. D 17.2.73 pr. *Ulpianus libro primo responsorum*
296. D 17.2.73.1 *Ulpianus libro primo responsorum*
297. D 17.2.74 *Paulus libro 62. ad edictum*
298. D 17.2.75 *Celsus libro 15. digestorum*
299. D 17.2.76 *Proculus libro quinto epistularum*
300. D 17.2.77 *Paulus libro quarto epistularum*
301. D 17.2.78 *Proculus libro quinto epistularum*
302. D 17.2.79 *Paulus libro quarto quaestionum*
303. D 17.2.80 *Proculus libro quinto epistularum*
304. D 17.2.81 *Papinianus libro nono quaestionum*
305. D 17.2.82 *Papinianus libro tertio responsorum*
306. D 17.2.83 *Paulus libro primo manualium*
307. D 17.2.84 *Labeo libro sexto posteriorum a Iavoleno epitomarum*
308. D 18.1.35.2 *Gaius libro decimo ad edictum provinciale*
309. D 18.2.1 *Paulus libro quinto ad Sabinum*
310. D 18.2.18 *Africanus libro tertio quaestionum*
311. D 19.2.25.6 *Gaius libro decimo ad edictum provinciale*
312. D 19.5.1 pr. *Papinianus libro octavo quaestionum*
313. D 19.5.13 pr. *Ulpianus libro 30 ad Sabinum*
314. D 19.5.13.1 *Ulpianus libro 30 ad Sabinum*
315. D 21.1.1 pr. *Ulpianus libro primo ad edictum aedilium curulium*
316. D 21.1.1.1 *Ulpianus libro primo ad edictum aedilium curulium*
317. D 21.1.1.2 *Ulpianus libro primo ad edictum aedilium curulium*
318. D 21.1.44.1 *Paulus libro secundo ad edictum aedilium curulium*
319. D 22.1.1.1 *Papinianus libro secundo quaestionum*
320. D 22.1.38.9 *Paulus libro sexto ad Plautium*
321. D 24.1.1 *Ulpianus libro 32 ad Sabinum*
322. D 24.1.32.24 *Ulpianus libro 33 ad Sabinum*
323. D 24.3.54 *Paulus libro singulari de iure singulari*
324. D 25.2.1 *Paulus libro septimo ad Sabinum*
325. D 26.7.47.6 *Scaevola libro secundo responsorum*

326. D 27.3.1.14 *Ulpianus libro 36 ad edictum*
327. D 28.5.8 pr. *Iulianus libro secundo ad Urseium Ferozem*
328. D 28.5.8.1 *Iulianus libro secundo ad Urseium Ferozem*
329. D 28.5.60. (59.) 1 *Celsus libro 16 digestorum*
330. D 28.5.90 (89) *Paulus libro secundo manualium*
331. D 28.7.4 pr. *Ulpianus libro octavo ad Sabinum*
332. D 29.2.42.1 *Ulpianus libro quarto disputationum*
333. D 29.2.45.2 *Iulianus libro primo ad Urseium Ferozem*
334. D 32.11.21 *Ulpianus libro secundo fideicommissorum*
335. D 32.30.4 *Labeo libro secundo posteriorum a Iavoleno epitomatorum*
336. D 34.1.16 pr. *Scaevola libro 18 digestorum*
337. D 34.1.16.3 *Scaevola libro 18 digestorum*
338. D 34.3.1 pr. *Ulpianus libro 21 ad Sabinum*
339. D 34.3.3 pr. *Ulpianus libro 23 ad Sabinum*,
340. D 34.3.3.3 *Ulpianus libro 23 ad Sabinum*
341. D 34.3.3.4 *Ulpianus libro 23 ad Sabinum*
342. D 34.3.3.5 *Ulpianus libro 23 ad Sabinum*
343. D 34.3.5.1 *Ulpianus libro 23 ad Sabinum*
344. D 34.3.29 *Paulus libro sexto ad legem Iuliam et Papiam*
345. D 35.2.1 pr. *Paulus libro singulari ad legem Falcidiam*
346. D 35.2.62 pr. *Ulpianus libro primo ad legem Iuliam et Papiam*
347. D 38.1.36 *Ulpianus libro 11 ad legem Iuliam et Papiam*
348. D 38.2.1.1 *Ulpianus libro 42 ad edictum*
349. D 38.2.1.2 *Ulpianus libro 42 ad edictum*
350. D 38.2.2 pr. *Ulpianus libro 42 ad edictum*
351. D 39.2.32 *Gaius libro 28 ad edictum provinciale*
352. D 39.4.1 pr. *Ulpianus libro 55 ad edictum*
353. D 39.4.3 pr. *Ulpianus libro 55 ad edictum*
354. D 39.4.3.1 *Ulpianus libro 55 ad edictum*
355. D 39.6.35.5 *Paulus libro sexto ad legem Iuliam et Papiam*
356. D 40.4.48 *Papinianus libro decimo quaestionum*
357. D 42.1.16 *Ulpianus libro 63 ad edictum*
358. D 42.1.22.1 *Pomponius libro 21 ad Quintum Mucium*
359. D 42.1.52 *Tryphoninus libro 12 disputationum*
360. D 43.9.1 pr. *Ulpianus libro 68 ad edictum*
361. D 43.9.1.2 *Ulpianus libro 68 ad edictum*
362. D 44.1.7 pr. *Paulus libro tertio ad Plautium*
363. D 44.5.1.7 *Ulpianus libro 76 ad edictum*
364. D 44.7.1.4 *Gaius libro secundo aureorum*
365. D 44.7.2 pr. *Gaius libro tertio institutionum*
366. D 44.7.2.1 *Gaius libro tertio institutionum*
367. D 44.7.2.2 *Gaius libro tertio institutionum*
368. D 44.7.57 *Pomponius libro 36 ad Quintum Mucium*
369. D 45.1.140.2 *Paulus libro tertio ad Neratium*
370. D 45.2.2 *Iavolenus libro tertio ex Plautio*
371. D 45.2.9.1 *Papinianus libro 27 quaestionum*
372. D 45.2.10 *Papinianus libro 37 quaestionum*

373. D 45.3.7.1 *Ulpianus libro 48 ad Sabinum*
374. D 45.3.18 pr. *Papinianus libro 27 quaestionum*
375. D 45.3.28.1 *Gaius libro tertio de verborum obligationibus*
376. D 45.3.28.3 *Gaius libro tertio de verborum obligationibus*
377. D 46.1.22 *Florentinus libro octavo institutionum*
378. D 46.1.70.5 *Gaius libro primo de verborum obligationibus*
379. D 46.1.71 pr. *Paulus libro quarto quaestionum*
380. D 46.4.8.2 *Ulpianus libro 48 ad Sabinum*
381. D 46.8.1 *Papinianus libro 28 quaestionum*
382. D 46.8.14 *Paulus libro tertio ad Plautium*
383. D 47.2.45 *Ulpianus libro 41. ad Sabinum*
384. D 47.2.52.18 *Ulpianus libro 37. ad edictum*
385. D 47.6.1 pr. *Ulpianus libro 38 ad edictum*
386. D 47.6.1.1 *Ulpianus libro 38 ad edictum*
387. D 47.6.2 *Julianus libro 23 digestorum*
388. D 47.6.5 *Marcellus libro octavo digestorum*
389. D 47.10.17.9 *Ulpianus libro 57 ad edictum*
390. D 47.22.1 pr. *Marcianus libro tertio institutionum*
391. D 47.22.1.1 *Marcianus libro tertio institutionum*
392. D 47.22.1.2 *Marcianus libro tertio institutionum*
393. D 47.22.2 *Ulpianus libro sexto de officio proconsulis*
394. D 47.22.3 pr. *Marcianus libro secundo iudiciorum publicorum*
395. D 47.22.3.1 *Marcianus libro secundo iudiciorum publicorum*
396. D 47.22.3.2 *Marcianus libro secundo iudiciorum publicorum*
397. D 47.22.4 *Gaius libro quarto ad legem duodecim tabularum*
398. D 48.10.1 pr. *Marcianus libro 14 institutionum*
399. D 48.10.20 *Hermogenianus libro sexto iuris*
400. D 48.12.1 *Marcianus libro secundo institutionum*
401. D 48.12.2 pr. *Ulpianus libro nono de officio proconsulis*
402. D 48.12.2.1 *Ulpianus libro nono de officio proconsulis*
403. D 48.12.2.2 *Ulpianus libro nono de officio proconsulis*
404. D 48.12.3.1 *Papirius libro primo de constitutionis*
405. D 48.18.17.2 *Papinianus libro 16 responsorum*
406. D 49.17.18.2 *Maecenatus libro primo fideicommissorum*
407. D 50.16.19 *Ulpianus libro 11 ad edictum*
408. D 50.16.85 *Marcellus libro primo digestorum*
409. D 50.16.114 *Iavolenus libro 15. ex Cassio*
410. D 50.16.234.1 *Gaius libro secundo ad legem doudecim tabularum*
411. D 50.17.23 *Ulpianus libro 29 ad Sabinum*
412. D 50.17.47.1 *Ulpianus libro 30 ad edictum*
413. D 50.17.95 *Ulpianus libro sexton fideicommissorum*
414. *Gaius, inst. 3.148*
415. *Gaius, inst. 3.149*
416. *Gaius, inst. 3.150*
417. *Gaius, inst. 3.151*
418. *Gaius, inst. 3.152*
419. *Gaius, inst. 3.153*

- 420. *Gaius, inst .3.154*
- 421. *Gaius, inst. 4.14*
- 422. I 2.1.4
- 423. I 2.1.6
- 424. I 2.1.20
- 425. I 2.1.21
- 426. I 2.1.22
- 427. I 2.9.1
- 428. I 3.25. pr.
- 429. I 3.25.1
- 430. I 3.25.2
- 431. I 3.25.3
- 432. I 3.25.4
- 433. I 3.25.5
- 434. I 3.25.6
- 435. I 3.25.7
- 436. I 3.25.8
- 437. I 3.25.9
- 438. I 4.6.1
- 439. I 4.6.17
- 440. I 4.6.20
- 441. I 4.6.28
- 442. I 4.6.30
- 443. I 4.6.38
- 444. I 4.7.2

Nacionālie likumdošanas akti

- 445. Biedrību un nodibinājumu likums.: LR likums, 2003. gada 30.oktobris // Latvijas Vēstnesis 14.11.2003., Nr. 161 (2926).
- 446. Civillikums.: LR likums, 1937.gada 28.janvāris, spēkā ar 01.09.1992.// Valdības Vēstnesis 20.02.1937., Nr. 41.
- 447. Civilprocesa likums.: LR likums, 1998. gada 14. oktobris // Latvijas Vēstnesis 03.11.1998., Nr. 326/330 (1387/1391).
- 448. Krimināllikums.: LR likums, 1998.gada 17.jūnijs // Latvijas Vēstnesis 08.07.1998. Nr. 199/200 (1260/1261).
- 449. Komerclikums.: LR likums, 2000.gada 13.aprīlis // Latvijas Vēstnesis 04.05.2000. Nr. 158/160 (2069/2071).
- 500. Kriminālprocesa likums. : LR likums, 2005.gada 21.aprīlis // Latvijas Vēstnesis 11.05.2005. Nr. 74 (3232).

Bibliogrāfija

- 501. Apsitis, A. (2014) *The reimbursement for the medical treatment expenses within the framework of Roman Partnership Agreement (Societa). (Ārstniecības izdevumu atlīdzināšana romiešu sabiedrības līguma (societa) ietvaros)*, SHS WEB Conferences 10 00003, DOI:

- <http://dx.doi.org/10.1051/shsconf/20141000003>, skatīts 19.09.2014.
502. Apsītis, A.; Joksts, O. (2013.) *Noziedzīgs nodarījums zādzība (furtum) romiešu tiesību kontekstā*, Administratīvā un Kriminālā Justīcija., 1 (62), 7-14, 11, ISSN 1407-2971.
503. Apsītis, A.; Joksts, O. (2013) *The concept of infamy (infamia) in Roman law: An engine for sustainable development and public security – the Roman example, (Neslavas (infamia) koncepcija romiešu tiesībās. Dzinējspēks ilgtspējīgai attīstībai un sabiedrības drošībai – romiešu piemērs)* Journal of Security and Sustainability Issues 3(1):, 32, 31–41 [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.3.1\(4\)](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.3.1(4)) , 34, 33-43, ISSN 2029-7017/ISSN 2029-7025 online.
504. Birks, P.; McLeod, G. (eds.) (1987) *Justinian's Institutes. Translated by Peter Birks & Grant McLeod. (Justiniāna Institūcijas. Tulkojuši Peters Birks un Grants Makleods)*, Ithaca N.Y., Cornell University Press.
505. Būmanis, A. (Tulk.) (1938.) *Gaja Institūcijas. Pirmais un otrais komentārs*. Tieslietu Ministrijas izdevums.
506. CIL 11.1147, in: Duncan–Jones, R. (1990) *Structure and Scale in the Roman Economy. (Romas ekonomikas struktūra un mērogs)*, Cambridge University Press, 127.
507. Duncan–Jones, R. (1990) *Structure and Scale in the Roman Economy. (Romas ekonomikas struktūra un mērogs)*, Cambridge University Press, 30.
508. Hopkins, K. (1980) *Taxes and Trade in the Roman Empire (200 B.C. – A.D. 400). (Nodokļi un tirdzniecība Romas Impērijā (200.p.K. – 400. AD))*, The Journal of Roman Studies, Vol. 70.
509. Jolowicz, H.F.; Nicholas, B. (1972) *Historical introduction to the study of Roman Law, (Vēsturisks ievads romiešu tiesību studijās)*, Cambridge University Press, 479 – 498.
510. Kalniņš, V. (1977.) *Romiešu civiltiesību pamati*, Rīga, 26, 35 – 62, 55 – 60, 72, 169-170, 197 – 198, 199 – 205.
511. Krueger, P. (ed.) (1906) *CORPUS IURIS CIVILIS, EDITIO STEREOTYPIA OCTAVA, VOLUMEN SECUNDUM, CODEX IUSTINIANUS, RECOGNOVIT PAULUS KRUEGER, BEROLINI, APUD WEIDMANNOS, MCMVI, (Corpus Iuris Civilis, astotais stereotipais izdevums, otrais sējums, Justiniāna kodekss, rediģējis Pauls Krīgers. Berlīne. Weidmannos. 1906.)*, 176 – 177 u.c., tiešsaiste: <http://fama2.us.es/fde/ocr/2007/corpusIurisCivilisCodexIustinianus.pdf> , 206 – 207 u.c., skatīts 31.07.2014.
512. Krueger, P.; Mommsen, T. (eds.) (1928) *CORPUS IURIS CIVILIS, EDITIO STEREOTYPIA QUINTA DECIMA, VOLUMEN PRIMUM, INSTITUTIONES, RECOGNOVIT PAULUS KRUEGER, DIGESTA, RECOGNOVIT THEODORUS MOMMSEN, RETRACTAVIT PAULUS KRUEGER, BEROLINI, APUD WEIDMANNOS, MCMXXVIII, (Corpus Iuris Civilis, piecpadsmitais stereotipais izdevums, pirmais sējums, Institūcijas, rediģējis Pauls Krīgers, Digestas, rediģējis Teodors Mommssens, atkārtoti pārlūkojis Pauls Krīgers. Berlīne. Weidmannos. 1928.)* *IUSTINIANI INSTITUTIONES (Justiniāna Institūcijas)* 40-41 u.c. , tiešsaiste: <http://fama2.us.es/fde/ocr/2006/corpusIurisCivilisTI1InstitutionesDigesta.pdf>,

- 63-64 u.c., skatīts 31.07.2014.
IUSTINIANI DIGESTA (Justiniāna Digestas) 72-73, 256-262, 840 u.c.,
 tiešsaiste:
<http://fama2.us.es/fde/ocr/2006/corpusIurisCivilisTIInstitutionesDigesta.pdf>,
 155-156, 339 -345, 923 u.c., skatīts 31.07.2014.
513. Kunkel, W. (1966) *An Introduction to Roman Legal and Constitutional History. (Ievads romiešu juridiskajā un konstitucionālajā vēsturē)*, Oxford, 157.
514. Plutarch, (1899) *LIFE OF MARCUS CATO, (Marka Katona dzīve)* XXI.5-6, *PLUTARCH'S LIVES TRANSLATED FROM THE GREEK, WITH NOTES AND A LIFE OF PLUTARCH BY AUBREY STEWART, M.A. Late Fellow of Trinity College, Cambridge AND THE LATE GEORGE LONG, M.A. Formerly Fellow of Trinity College, Cambridge*, IN FOUR VOLUMES, VOL. II., *(Plutarha biogrāfijas, tulkotas no grieķu valodas, ar piezīmēm, un Trinitijas Koležas, Kembridžā, netaika līdzstrādnieka, mākslu maģistra Eubreja Stjuarta un netaika, mākslu maģistra Džordža Longa, Trinitijas Koležas, Kembridžā, agrākā līdzstrādnieka, aprakstītu Plutarha dzīves gājumu, četros sējumos, II sējums)*, LONDON, GEORGE BELL AND SONS, 121, tiešsaiste:http://www.gutenberg.org/files/14114/14114-h/14114-h.htm#LIFE_OF_MARCUS_CATO – skatīts 31.07.2014.
515. Rickman, G. (1980) *The Corn Supply of Ancient Rome. (Senās Romas labības apgāde)*, Oxford, Clarendon Press, 27-28.
516. Riley, H.T.; Smart, C. (eds.) (1887) *THE COMEDIES OF T E R E N C E AND THE FABLES OF PHÆDRUS. LITERALLY TRANSLATED INTO ENGLISH PROSE WITH NOTES, (Terencija komēdijas un Fedra fabulas. Literāri tulkotas angļu prozā, ar piezīmēm)*, LONDON, GEORGE BELL & SONS, 368/476 *(THE FABLES OF PHÆDRUS, Book I, Fable V (Fedra fabulas, I grāmata, V fabula))*, tiešsaiste: <http://www.gutenberg.org/files/25512/25512-h/25512-h.htm> , skatīts 31.07.2014.
517. Scheidel, W. (2006) *Population and Demography, (Iedzīvotāji un demogrāfija)*, Princeton/Stanford Working Papers in Classics, Version 1.0, tiešsaiste: <http://www.princeton.edu/~pswpc/pdfs/scheidel/040604.pdf> - skatīts 31.07.2014.
518. Scheidel, W.; Morris, I.; Saller, R. (eds.) (2007) *The Cambridge Economic History of the Greco- Roman World, (Grieķu-romiešu pasaules Kembridžas ekonomiskā vēsture)*, Cambridge University Press, ISBN 978-0-521-78053-7 , 1-12.
519. Schoell, R.; Kroll, G. (eds.) (1959) *CORPUS IURIS CIVILIS, EDITIO SEXTA LVCIS OPE EXPRESSA, VOLUMEN TERTIUM, NOVELLAE, RECOONOVIT RUDOLFUS SCHOELL, OPUS SCHOELLII MORTE INTERCEPTUM ABSOLVIT GUILHELMUS KROLL, BEROLINI, APUD WEIDMANNOS MCMLIX, (Corpus Iuris Civilis, sestais labotais izdevums, trešais sējums, Novellas, rediģējis Rūdolfs Šells, ar Šella nāvi pārtraukto darbu pabeidzis Vilhelms Krollš. Berlīne. Weidmannos. 1959.)*, 536 – 548 , 551 - 552 , tiešsaiste:
http://www.koeblergerhard.de/Fontes/Novellae_CorpusIurisCivilisSchoell1959.pdf , 560 -572, 575-576, skatīts 31.07.2014.

520. Seckel, E.; Kuebler, B. (eds.) (1903) *GAI INSTITUTIONUM COMMENTARII QUATTOR*, LIPSIAE, IN AEDIBUS B.G.TEUBNERI, MCMIII, (*Gaja Institūcijas četros komentāros*. Leipciga. B.G.Teubner. 1903.), 2-4, 35, 41-42, 53-54, 60, 164-166, 193, tiešsaiste: <http://www.archive.org/stream/gaiinstitutionu00huscgoog#page/n6/mode/2up> , skatīts 31.07.2014.
521. Sirks, A. J. B. (1991) *Food for Rome: the Legal Structure of the Transportation and Processing of Supplies for the Imperial Distributions in Rome and Constantinople*. (*Pārtika Romai: impēriskajām izdalīšanām Romā un Konstantinopolē paredzēto piegāžu transportēšanas un apstrādes juridiskā struktūra*), Amsterdam, Gieben, 25–33.
522. Temin, P. (2001) *A Market Economy in The Early Roman Empire*. (*Tirgus ekonomika agrīnajā Romas Impērijā*), Massachusetts Institute of Technology Department of Economics Working Paper Series, Working paper 01-08 . tiešsaiste: [http://econ – www.mit.edu/files/1238](http://econ-www.mit.edu/files/1238) , skatīts 31.07.2014.
523. Watson, A (ed.) (1985), *The Digest of Justinian [with Latin text edd. T. Mommsen and P. Krüger]*, (*Justiniāna Digesti [ar latīņu tekstu T. Mommsena un P. Krīģera redakcijā]*), 4 vols., Philadelphia PA , University of Pennsylvania Press, ISBN 0-8122-7945-X.